

Kina - ett svårlagt pussel

Ett magasin om det journalistiska uppdraget i en diktatur

Inledning

Vad är problemet?.....två

Bakgrund & Historia

Det journalistiska uppdraget.....tre

Journalistikens utmaning.....sex

Kina - En jätte i förändring..... åtta

Urval & Metod

Så här har vi gått tillväga.....elva

Resultat

Undersökningsmaterialet.....tolv

Helhetsintrycket.....fjorton

Faran i att skilja ämnen åt.....femton

Den negativa bilden dominerar politiken.....sexton

Cash is king.....sjutton

Med fokus på framgång.....arton

De politiska spelen.....tjugo

Radioprofilen som vågade vägra OS.....tjugotvå

Han åkte för sporten.....tjugotre

Den andra historien.....tjugofyra

Det som blev över.....tjugofem

Korrespondenterna.....tjugosex

Analys

Ett försök att lägga pusslet..... trettioett

Avslutning

Vad är problemet?..... trettiofyra

Kina - ett svårlagt pussel

Ett magasin om det journalistiska uppdraget i en diktatur

Analyserat, skrivet och redigerat av:
Erik Bergström & Jonas Hägglund

Journalistprogrammet
Institutionen för Journalistik, Medier
och Kommunikation
Göteborgs Universitet
VT. 2010
Handledare: Marina Ghersetti

Vad är problemet?

Kina har under de senaste decennierna växt till att bli en ekonomisk supermakt och därför blivit allt mer intressant för medierna att bevaka. Samtidigt är det en enpartistat med politiska och sociala problem, och framförallt ett land som ofta kritiserats för sina brott mot mänskliga rättigheter.

KINAS KONTRASTER GÖR bevakningen av landet till en utmaning för journalisterna. Att ge en rättvisande bild av Kina är svårt, särskilt för den som vill leva upp till journalistiska ideal som att granska och förklara.

Och det vill svenska journalister. De journalistiska idealen växer sig allt starkare i yrkesgruppen. Men de möter också en hårdnande verklighet, där minskade intäkter och ökad konkurrens krymper utrymmet för den resurskrävande granskande journalistiken.

FÖR SVENSKA MEDIER ställdes problematiken på sin spets 2008, när Peking arrangerade sommar-OS. Inför OS i Peking fördes en intensiv debatt bland svenska journalister om hur man skulle hantera bevakningen av Kina.

Debatten handlade om det så kallade journalistiska uppdraget och mediernas ansvar. Ett centralt tema var vikten av att förhålla sig kritisk och granskande i rapporteringen från Kina. Idrott och politik hör ihop menade många, och oron var stor för att den kinesiska regimen skulle använda spelen som en gigantisk PR-kampanj för det egna landet.

VI HAR LÄST ett halvt tusen artiklar publicerade av svenska tidningar före, i samband med och efter Peking-OS, för att få ett grepp om den svenska mediebilderna av Kina. Vi har pratat med utrikeskorrespondenter, sport- och ekonomijournalister, chefredaktörer och nyhetschefer, för att ta reda på hur bevakningen av Kina fungerar i praktiken, och hur de journalistiska idealen tillämpas i det dagliga arbetet på nyhetsredaktionerna.

Arbetet har vi gjort för att besvara tre huvudsakliga frågor:

1. Vilket ansvar har de svenska medierna när de rapporterar om Kina?

2. Hur ser bilden av Kina ut i svenska tidningar?
Vilka ämnen berör artiklarna om Kina? Ger de en positiv eller negativ bild av Kina? Ser bilderna olika ut beroende på vilket ämne som berörs?

3. Lever de svenska medierna upp till sitt journalistiska uppdrag i rapporteringen från Kina?
Är bevakningen av Kina fördjupande eller rapporterande?

**Erik Bergström
Jonas Hägglund**

Det journalistiska uppdraget

De svenska massmedierna har ett demokratiskt uppdrag: att granska, informera och låta olika åsikter komma till tals. Samtidigt anklagas mediebranschen allt oftare för kommersialisering och snuttifiering, en utveckling som står i motsats till mediernas uppdrag. Men när svenska journalister själva får säga vad de tycker är yrkets viktigaste uppgift hamnar granskning av makten överst på listan.

Text: Jonas Hägglund & Erik Bergström

I de svenska pressutredningarna från 1975 och 1994 finns klara direktiv för vilken roll massmedierna ska spela i den svenska demokratin:

”Massmedia fullgör tre uppgifter som är särskilt angelägna för den fria åsiktsbildningen, nämligen uppgiften att förse medborgarna med sådan information att de fritt och självständigt kan ta ställning i samhällsfrågor, uppgiften att granska de inflytelserika i samhället och uppgiften att låta olika åsikter och kulturyttringar komma till tals.”

De tre uppgifterna brukar kallas informations-, gransknings- och forumuppgifterna.

Medieprofessorerna Lars Nord och Jesper Strömbäck skriver i antologin *Medierna och demokratin* att uppgifterna ursprungligen formulerades för att gälla public service. Men i efterhand har de kommit att bli vägledande även för de medier som inte är statsägda. Tanken med uppgifterna är att medierna ska bidra till en fri åsiktsbildning, som är en viktig del av en fungerande demokrati.

JESPER STRÖMBÄCK SKRIVER i *Medierna som fjärde statsmakt* att informationsuppgiften är överordnad de andra uppgifterna. Men för att kunna informera på bästa sätt kan man behöva olika typer av journalistik. Vilken typ beror på vilken fråga det gäller. I vissa fall, skriver han, krävs det en passiv och refererande journalistik som berättar vad som har hänt och hur saker ligger till. Här betonas de journalistiska frågorna ”Vem?”, ”Vad?”, ”När?” och ”Var?”.

I andra fall kräver informationsuppgiften att flera röster kommer till tals, att olika sanningar och värderingar får mötas, för att visa upp vilka åsikter som finns att ta ställning till för allmänheten. Jesper Strömbäck skriver att en sådan journalistik också gynnar medierna själva, eftersom det ger dem en större trovärdighet och legitimitet i samhället,

Ibland behöver man också gå längre än att bara rapportera eller skapa debatt för att medierna ska kunna leva upp till informationsuppgiften. För att hjälpa människor att ta ställning i samhällsfrågor, visa på missförhållanden i samhället och hindra makthavare från att missbruka sin position behövs en mer aktiv och granskande journalistik. Jesper Strömbäck skriver att behovet av en sådan journalistik är mycket stort, men också att det finns en viktig skillnad mellan att ifrågasätta och att granska. Bara för att en text är kritisk är den inte nödvändigtvis granskande.

Pressutredningens definition av det journalistiska

uppdraget har varit mer eller mindre densamma i drygt tre decennier, men den möter en journalistisk verklighet i snabb förändring.

MEDIEFORSKAREN JENNY WIIK skriver i sin doktorsavhandling *Journalism in transition* att en av de viktigaste nutida journalistiska förändringarna är den kommersialisering som följer i spåren av att många traditionella mediers upplagor och reklamintäkter krymper, och konkurrensen mellan dem hårdnar. Kommersialiseringen innebär bland annat en trivialisering av journalistiken, och ökat fokus på kommersiella resultat. Det innebär problem för den granskande journalistiken, som är resurs- och utrymneskrävande och i förlängningen dyr att ägna sig åt.

Förutsättningarna för journalistiken förändras. För att få en bredare bild av det journalistiska uppdraget måste man därför titta på fler faktorer än pressutredningens riktlinjer. Hur journalisterna själva ser på sin yrkesroll är en annan viktig faktor. Jenny Wiik använder begreppet professionell identitet, ”en social identitet som sammanlänkar medlemmar av samma yrke”. En betydelsefull del av den professionella identiteten är de journalistiska idealen.

Den finska medievetaren Ari Heinonen liknar i sin doktorsavhandling *Journalism in the age of the net* den journalistiska identiteten och dess ideal vid ett slags självporträtt. För att undersöka hur de svenska journalisterna målar sitt självporträtt kan man gå till den svenska journalistundersökningen, som utförs av Göteborgs universitet. Den undersöker hur svenska journalister ser på sig själva och sin yrkesroll.

BLAND ANNAT HAR de fått frågan vilket journalistiskt ideal de tycker är allra viktigast. ”En journalist bör betrakta sig själv som en granskare av samhällets makthavare” är det ideal som har hamnat längst upp på listan i samtliga journalistundersökningar, skriver Jenny Wiik. Idealet med näst starkast stöd bland journalisterna är ”En journalist bör betrakta sig själv som en person som förklarar komplicerade händelser för publiken”. Jenny Wiik skriver också att stödet för de båda idealen ökar. De blir allt viktigare för de svenska journalisterna.

Samtidigt som den granskande journalistiken möter många svårigheter, ser alltså en övervägande majoritet av svenska journalister fortfarande granskande av makten som den viktigaste journalistiska uppgiften. Journalistundersökningen visar också att granskningsidealet har

En säkerhetsvakt i Peking

Foto: Linus Höök

vuxit sig starkare de senaste åren. Men frågan är hur det står sig i den journalistiska vardagen där praktiska och ekonomiska omständigheter ofta begränsar journalister-
nas handlingsfrihet.

FÖR DE JOURNALISTER som arbetar med utlandsbevakning är det ofta extra besvärligt att bedriva granskande verksamhet, särskilt för de som rapporterar om eller ifrån en totalitär stat. Förutom kulturella och språkliga barriärer som uppstår i alla länder ligger det i den totalitära statens intresse att presentera en viss bild av landet, och det kan vara mycket svårt för utländska journalister att hitta alternativ till den bilden.

Göteborgs-Postens förstejournalist Britt-Marie Mattson, med mångårig erfarenhet av utrikesbevakning, skriver i boken *Uppdraget* att det stora problemet med att bevaka skeenden utomlands är det stora avståndet till politiken. Även om utlandsjournalisterna rent fysiskt befinner sig i landet får de oftast nöja sig med tredje- eller fjärdehandskällor, vilket gör det svårt för dem att skapa sig en egen bild. Utlandsjournalisterna får kommentera på avstånd, och förlita sig på andra medier vars värderingar och lojaliteter de inte kan avgöra. Det gör att utlandsjournalister ofta saknar en kritisk beredskap.

DE JOURNALISTISKA IDEALEN möter också andra svårigheter. De kan till exempel krocka med mediernas nyhetsvärdering. I antologin *Handbook of Journalism* beskriver Deirdre O'Neill och Tony Harcup några grundläggande

kriterier för vad som avgör vilka saker som blir nyheter och inte.

Sannolikheten att en nyhet ska publiceras ökar om den till exempel är oväntad, negativ eller sensationell. En enskild händelse är mer intressant än ett långtgående skeende. En nyhet ska vara enkel, och ha en geografisk och kulturell närhet till läsaren. Dessutom har elitländer och elitpersoner högre nyhetsvärde än andra.

Vissa nyheter från Kina möter dessa kriterier. Landets ekonomiska framgång har gjort det till en elitaktör på världsmarknaden, och därför intressant att bevaka. Kinesiska investeringar i Sverige och vice versa gör att länderna står närmare varandra idag än vad de gjort tidigare.

Men nyhetsvärderingskriterierna kan också gå stick i stäv mot journalistikens ideal. Granskningar av Kina och långtgående analyser av missförhållanden möter inte många av nyhetsvärderingens viktigaste kriterier. Det är inte enkelt att fördjupa sig i Kinas socio-ekonomiska utveckling. Det är inte heller enkelt att förklara hur landets ekonomiska utveckling hör ihop med dess politiska system. Därtill kommer det faktum att den politiska utvecklingen i Kina inte är en enskild händelse utan något som pågått i närmare 60 år.

Även om kriterierna för nyhetsvärderingen inte är några regler är det en journalistisk självbevaringsdrift att följa dem. Produkten som medierna tillhandahåller måste vara intressant för publiken. Om den inte är det kommer ingen att fortsätta läsa, lyssna eller titta.

INFÖR PEKING-OS gjorde tidningen *Scoop* en enkätundersökning om inställningen till OS bland de stora svenska sportredaktionerna. Redaktionerna betonade vikten av att förhålla sig kritiska till Kina och berättade att de aktivt arbetade med att förbereda sina journalister inför rapporteringen från OS. Redaktionerna visade upp en enad front i hur de skulle hantera rapporteringen från Kina och journalistiska honnörsord som "mänskliga rättigheter" och "kritisk granskning" dök upp i enkätsvaren.

Men för svenska journalister som skriver om Kina är det svårt att bedriva granskande journalistik i ordets klassiska bemärkelse. Det finns ingen tillgång till offentliga dokument, varken för kinesiska eller utländska journalister, och de utrikeskorrespondenter som finns arbetar ensamma, utan någon redaktion i ryggen. Scoops ansvarige utgivare skriver också att ekonomijournalister sällan gör granskande journalistik om Kina, eftersom de fokuserar på ekonomiska resultat och inte politik eller sociala frågor. Trots det talar många, både chefredaktörer och journalister, om vikten av att vara granskande även i Kina.

MEN FÖR ATT kunna undersöka rapporteringen från Kina måste man nyansera granskningsbegreppet en aning. Även om journalister inte har möjlighet att granska Kina, kan vi förvänta oss att de försöker ge en fördjupande bild av landet. I det här magasinet definierar vi en fördjupande artikel som en artikel som inte bara svarar på frågorna "När?", "Var?" och "Hur?", utan också "Varför?" och "Med vilka konsekvenser?". Med den fördjupade artikeln ökar chansen att ge en rättvisande bild av Kina, och risken för en okritisk journalistik minskar när flera perspektiv tas med i bilden. Det blir ett slags "granskning light".

DET FINNS SOM vi har konstaterat många svårigheter för den fördjupande journalistiken om Kina. Och vi har inget facit för hur ofta artiklar ska vara fördjupande eller hur många spaltmeter som ska ägnas åt att leta fel och brister hos de som har makten. Däremot bör fördjupande, förklarande och analyserande artiklar förekomma. De som kopplar samman det som hör ihop, förklarar det som är oklart och drar välbelagda slutsatser av det som sker. Vare sig artiklarna handlar om Kina eller Sverige, ekonomi eller politik.

Källor:

Nord, Lars & Strömbäck, Jesper (red.) (2004): *Medierna och demokratin*

Strömbäck, Jesper (2003): *Medierna som fjärde statsmakt*

Wiik, Jenny (2010): *Journalism in transition*

Mattson, Britt-Marie (1992):
i Asp, Kent (red.): *Uppdraget*

O'Neill, Deirdre & Harcup, Tony (2009): *News values and selectivity*
i Wahl-Jorgensen, Karin & Hanitzsch, Thomas (red.) *Handbook of Journalism Studies*

Sandelin, Magnus (red.) (2008) *Scoop #2: Idrott och politik*

Journalistikens utmaning

Text: Jonas Hägglund

Migranarbetare som har rast,

Foto: Linus Höök

Att medierna fyller en viktig roll i det demokratiska samhället brukar de flesta journalister vara rörande överens om. Men den journalistiska verkligheten är i förändring: ökad konkurrens, krympande resurser och en tilltagande kommersialisering utgör utmaningar för de klassiska idealen. Vi frågade tre höga mediechefer om vad de tycker är journalistikens uppdrag, och hur det fungerar i praktiken.

DANIEL SANDSTRÖM, CHEFREDAKTÖR på Sydsvenskan, tycker att hans tidning har ett grundläggande ansvar att vara en trovärdig informationskälla och nyhetskanal.

– Det vi skriver ska vara sant och relevant. Sen har vi också ett ansvar som samhällsinstans, vi ska granska makten och fördjupa medborgarnas förståelse för samhället de lever i.

Trovärdigheten ingår också i det kommersiella ansvaret gentemot kunderna säger han, det är en förutsättning för att göra en bra tidning, en kvalitetsprodukt.

Att tidningen har ett ansvar att ge en rättvisande och sann bild av det som sker i samhället håller Göteborgs-Postens chefredaktör Jonathan Falck med om.

– Ska man vara högtidlig så tycker jag att vi ingår i en demokratisk process. Vi granskar, analyserar och ger bakgrunder, för att försöka förklara det som händer i samhället.

Daniel Sandström, chefredaktör på Sydsvenskan

Foto: Sydsvenskan

ETT ANNAT ANSVAR för tidningen är att vara en arena och mötesplats för olika diskussioner.

– De viktiga debatterna gällande Väst-sverige och Göteborg förs ju i Göteborgs-Posten, så det är viktigt för oss att vara öppna för det, säger Jonathan Falck.

Vicktor Olsson är nyhetschef på TT, som fungerar som ett slags underleverantör till

den övriga nyhetsbranschen. Hans beskrivning av nyhetsbyråns uppdrag skiljer sig lite från tidningarnas.

– Vårt främsta jobb är att leverera snabba och neutrala nyheter som våra kunder kan nå sina läsare med. Men TT har också, precis som alla nyhetsredaktioner, ett "sedvanligt journalistiskt ansvar" att ta hänsyn till.

– Som professionella journalister tänker vi ju på läsaren när vi producerar våra texter, och då är ansvaret att

berätta om de viktigaste händelserna på ett korrekt och balanserat sätt.

Det är inte bara chefredaktörerna som tycker att skärskådning och ifrågasättande av makten är en viktig demokratisk uppgift för medierna. Den stora journalistundersökningen visar att granskningsidealet är starkt också bland de svenska journalisterna. En majoritet av dem placerar granskning högst upp på listan över vad som är viktigt att hålla på med som journalist. Daniel Sandström tycker att tidningens generella ansvar gäller även på individnivå.

– Som enskild journalist har man ett jättestort ansvar att se till att informationen som trycks är trovärdig, och att man arbetar på ett pressetiskt korrekt sätt. I den bemärkelsen är det egentligen ingen skillnad mellan mig och journalisten. Vi alla har del i varumärket och den nyhetsförmedling vi representerar.

ÄVEN PÅ GÖTEBORGS-POSTEN görs kopplingen mellan journalistens personliga ansvar och tidningens ansvar i stort. Enligt Jonathan Falck bygger trovärdigheten på att varje journalist på tidningen "lägger sin bit till det stora pusslet" genom att ta sitt ansvar för tidningens uppdrag. Och även här är trovärdigheten viktig.

– När jag säger en trovärdig journalistik, en etiskt bra journalistik, menar jag att allt vi skriver ska vara sant. Men det är inte så att vi skriver allt som är sant, våra journalister tar också hänsyn till människors privatliv, säger Jonathan Falck.

Rapporteringen från Kina är på många sätt en utmaning för det journalistiska ansvar som chefredaktörerna pratar om. Det är mycket svårt, om ens möjligt, att ge en rättvisande bild av ett land som på en och samma gång är en diktatur och en ekonomisk framgångssaga.

– Det är ett otroligt mångfacetterat land och vi ska försöka ge en mångfacetterad bild. Men i bakgrunden måste det ju hela tiden finnas med att det här är en enpartistat där mänskliga rättigheter är satta på stora undantag, säger Jonathan Falck.

Men det innebär inte att varje artikel om Kina måste innehålla något negativt. Istället måste man se på Kina-

Vicktor Olsson, nyhetschef på TT

Foto: TT

Jonathan Falck, chefredaktör på Göteborgs-Posten
Foto: Göteborgs-Posten

bevakningen över tid, menar han.

– En artikel måste kunna handla om en idrottsman från Kina till exempel. Och då är det kanske inte alls relevant att prata mänskliga rättigheter.

VICTOR OLSSON PÅ TT pekar på vikten av att vara källkritisk när

man skriver om länder som inte är demokratier.

– Vi tänker mycket på varifrån vi får vår information och vilka kopplingar källorna har till regimen. Om Nya Kina kommer med en uppgift så är vi noga med att påpeka att det är en statskontrollerad nyhetsbyrå, så att läsaren får en chans att förstå att här finns en politisk kontroll av vad som får sägas och inte.

Daniel Sandström på Sydsvenskan säger att tidningen inte utgår från några särskilda riktlinjer när man rapporterar om Kina.

– Vi har ingen policy för hur man ska skriva om demokratier eller ickedemokratier utan utgår från klassiska journalistiska värderingar och nyhetsvärdering, säger han.

MEN DET JOURNALISTISKA ansvaret ställs också mot en ekonomisk verklighet. Mediebranschen är hårt utsatt och många tidningar har genomfört stora nedskärningar de senaste åren, och det gör i många fall att den granskande och fördjupande journalistiken får mindre plats. Vicktor Olsson säger att konflikten mellan journalistiskt ansvar och ekonomi har funnits så länge han har varit journalist.

– Alla befinner vi oss i en ekonomisk realitet som sätter gränserna för hur långt det där ansvaret kan tas. Tidningarna är företag som ska få ihop verksamheten och få pengar över till sina ägare och till löner. Och man kan nog gå under om man tolkar ansvaret för stort som enskild journalist.

Förutom krympande resurser är också utrymmet på tidningarnas utrikessidor begränsat. Samtidigt har de ett gigantiskt bevakningsområde. Det innebär ständiga prioriteringar, eftersom allting inte får plats.

– Det klart att ett år då det är presidentval i USA, då satsar vi jättemycket spaltutrymme på det och det betyder att andra saker trängs undan, säger Jonathan Falck.

NÄR SVENSKA MEDIER skriver om Kina är ekonomi och politik tydligt åtskilda. Ekonomiartiklar tar sällan upp politiska eller sociala frågor, och vice versa. De frågorna är istället nästan uteslutande en angelägenhet för utlandsredaktionerna. Uppdelningen mellan ekonomi och politik är oftast inbyggd i tidningens arbetssätt, genom att ämnena hanteras av skilda redaktioner. Men i Kina hänger den ekonomiska och den sociala utvecklingen väldigt tätt ihop, vilket kan göra det svårt att skilja dem åt.

Jonathan Falck håller med om att ämnena politik och ekonomi delvis överlappar varandra. På Göteborgs-Posten kan rapportering om kinesiska företag och det ekonomiska klimatet i Kina platsa både på ekonomi- och utlandssidorna.

na. Men tidningens ekonomisidor har en lokal vinkel, vilket påverkar vilka artiklar som hamnar var.

– Det är först och främst det lokala näringslivet i Göteborg och Västsverige som täcks av vår ekonomiredaktion. Om Kina kommer in där är det främst för att företag här har relationer med landet.

MEN DET ÄR inte bara den lokala vinkeln som ligger bakom avsaknaden av politiska frågor, även en ekonomiartikel med lokalt fokus kan ta upp villkoren i Kina, tycker Daniel Sandström.

– När Volvo säljs till Geely till exempel, då är en viktig följdfråga att ta reda på vad som händer med de rättigheter man har som svensk arbetstagar när man hamnar i en kinesisk koncern. Det är klart att du kan ställa frågor som rör sådana saker i en ekonomiartikel

Vicktor Olsson på TT tror inte att det går att täcka in båda ämnesområdena i varje enskild artikel.

– Säg att en artikel bara får vara 2000 tecken lång exempelvis, och att den innehåller en ekonomisk berättelse som är viktig för finansmarknader och andra aktörer. Om den då ska börja med att man ska observera att det här är en diktatur, så hinner man inte berätta den ekonomiska nyheten.

Vicktor Olsson säger att verklighetens höga tempo och krav gör att man får begränsa sina ambitioner. Att allt inte får plats är i grunden en fråga om resurser.

”Man kan nog gå under om man tolkar ansvaret för stort som enskild journalist”

EN ANNAN ANLEDNING till de frågor som tas upp är att ekonomin är en egen journalistisk genre där ämnesvalen påverkas av konventioner, hur ekonomijournalistik brukar se ut, tror Daniel Sandström.

– Det är inget som vi har som policy, ”nu ska ni följa den givna genreindelningen i svensk journalistik”. Men det finns nog ofta en förväntan både hos läsekretsen och hos journalisterna att i viss mån anpassa journalistiken till genrerreglerna.

Han menar att ekonomirapporteringen är nischad på resultat och beställningar, medan den politiska rapporteringen istället hamnar på utlandssidorna.

– Ibland går ekonomi- och demokratifrågorna nog in i varandra, och det finns säkert lägen när vi inte lever upp till det fullt ut. Men alla artiklar kanske inte kan vara sådana, säger Daniel Sandström.

ÄVEN OM DET är svårt att fånga Kinas många sidor i enstaka artiklar hoppas Jonathan Falck ändå att de samlade svenska medierna över en längre tid ändå ger en mångsidig, sann och intressant bild av Kina. Han säger att det är en vanlig kritik mot dagstidningar att de inte är tillräckligt djuplodande.

– Vi gör ju lite om mycket, inte mycket om lite. Det är tidskrifternas och specialtidningarnas uppgift. Men ibland är det rätt att säga att vi inte går på djupet så mycket som vi borde.

I grunden verkar Jonathan Falck, Daniel Sandström och Vicktor Olsson vara överens om att det är svårt att ge en fullständig bild av Kina.

– Det finns nog inte något land som är så svårt att ta helhetsgreppet på, säger Jonathan Falck.

När demonstrationerna på Himmelska fridens torg inleddes hoppades många på en demokratiprocess liknande den i Östeuropa. Men de kinesiska protesterna slutade i en massaker och de kritiska rösterna skrämdes till tystnad.

Kinas ekonomiska framgångssaga inleddes för 30 år sedan. Med en övergång från plan- till marknadsekonomi visade Kommunistpartiet att de var öppna för ekonomiska förändringar, även om kopplingen mellan ekonomi och stat fortfarande är stark.

Det ser däremot ut att ta lång tid för andra reformer att införlivas. Många satte hopp till att de 29:e olympiska spelen skulle verka för en demokratisering av landet, men det verkar snarare som om greppet om folket hårdnat.

Text: Erik Bergström

KINAS EKONOMISKA FÖRVÄNDLING inleddes när Deng Xiaoping tog över makten i Kina i slutet av 1970-talet. Den kaotiska kulturrevolutionen som inleddes 1966, ett försök att rensa den kinesiska kulturen från allt som var borgerligt, var lagd till handlingarna. Den nye ledaren talade om en öppning av det planekonomiska systemet.

Ekonomiska reformer infördes för att decentralisera ekonomin, och det blev möjligt för bönder att göra en mindre ekonomisk vinst på sitt arbete.

Men trots de ekonomiska reformerna började allt fler röster om förändring att höjas under 80-talet. Korruptionen i landet blev ett problem, studenter ansåg det meningslöst att studera eftersom de inte tyckte sig ha möjligheter att nå samma yrkesmässiga framgång som någon som hade rätt politiska kopplingar.

Ett utbrett missnöje fanns bland befolkningen och det utmynnade i krav på demokratiska reformer. När den reforminriktade generalsekreteraren Hu Yaobang dog på hösten 1989 samlades uppemot 100 000 människor på Himmelska fridens torg för att sörja den bortgångne politikern. Likvakan övergick i protester som pågick i sju veckor innan militären sattes in.

I BOKEN CHOCKDOKTRINEN skriver Naomi Klein att demonstrationerna på Himmelska fridens torg 1989 handlade lika mycket om krav på demokratiska rättigheter som uppmaningar till regeringen att lugna ner tempot i de ekonomiska reformerna. Deng Xiaopings reformer handlade om att öppna ekonomin för privat ägande samtidigt som kommunistpartiet behöll makten. Det som följde var att marknaden privatiserades, och det var partimedlemmarna som stod först i kön för att få del av kakan när statens egendomar auktionerades ut. Naomi Klein jämför detta med Chiles utveckling under Pinochet, en fri marknad kombinerad med auktoritärt politiskt styre.

Naomi Klein intervjuar i sin bok den kinesiske intellektuelle Wang Hui som deltog i organiseringen av protesterna och han hävdar att den snabba ekonomiska omfördelningen var det som tände protesterna. Enligt Wang krävde demonstranterna demokratisk insyn i den ekonomiska omorganiseringen, och att alla skulle få del av de sociala förmånerna som den innebar.

Demonstrationen på det enorma torget fick ett lika abrupt som katastrofalt slut, sju veckor efter det att protesterna inletts sattes militären in. Det är oklart hur många människor som fick sätta livet till natten mellan 3:e och 4:e juni, uppskattningarna varierar mellan 400 och 2800 människor. Klart är i alla fall att kritikerna skrämdes till tystnad och de ekonomiska reformerna tilläts fortgå utan tydliga politiska eftergifter.

1992 VÄLSIGNADES BEGREPPET "socialistisk marknadsekonomi" av Kommunistpartiet. Redan tidigare hade särskilda ekonomiska frizoner inrättats i södra Kina där billig arbetskraft lockade utländska investerare, men också liberala skattesystem och en stor satsning på infrastrukturer.

Just utländska direktinvesteringar är en viktig förklaring till Kinas ekonomiska uppgång. 1992 utvidgades möjligheterna för dessa investeringar och sedan dess har snart sagt alla världens 500 största bolag etablerat sig i Kina.

Under 90-talet ökade Kinas välstånd kraftigt. Jiang Ze-

min som tillträdde som landets de facto ledare 1997 fokuserade mycket av sina ansträngningar på att landet skulle få tillträde i Världshandelsorganisationen WTO. De ekonomiska reformerna var viktigast och maktens män resonerade att tillväxten skulle rätta till de andra problemen som fanns i landet. 2001, samma år som Peking vann omröstningen om vem som skulle få arrangera OS 2008, gick Kina med i WTO. Det innebar enligt ledande ekonomer en epokavgörande förändring, inte bara för Kinas ekonomi, utan även för världens handel. När Deng Xiaoping tillträdde 1978 utgjorde den kinesiska exporten bara ungefär 1 procent av världens samlade. 2006 kom tio procent av världens export från Kina. Exporten motsvarade då ungefär en tredjedel av Kinas BNP. Mellan 50 och 60 procent av landets export var under samma tid från företag som var delvis eller helt ägda av utländska investerare.

KINAS EKONOMISKA SATSNINGAR under 90-talet har onekligen gett resultat. Det internationella måttet på fattigdom är att konsumtionen är mindre än en dollar om dagen och med Världsbankens uppskattningar från 2005 levde 16 procent av kineser under denna gräns. Detta att jämföra med 1982 då hela 74 procent av kineserna var fattiga enligt Världsbankens mått.

Dessa siffror bör emellertid ställas mot Kinas Gini-koefficient, ett mått på inkomstskillnader där 0 är absolut jämlikhet och 1 är raka motsatsen. 1981 var Kinas koefficient 0,28, 1997 hade den växt till 0,46. Folkrepubliken Kina var därmed mer ojämnt än USA.

Det är främst landsbygden som hamnat efter, där har man inte alls i samma utsträckning som städerna hakat på den ekonomiska utvecklingen. Utöver låga inkomster finns det även stora brister i det sociala skyddsnätet vilket gör att människor har betydande utgifter för skola, vård och omsorg.

MÅNGA AV DESSA fattiga har i ett försök att ändra sin situation sökt sig till städerna för arbete. Detta har lett till att en helt ny samhällsklass har vuxit fram, migrantarbetarna. Så många som 200 miljoner kineser sägs tillhöra denna grupp. Den ekonomiska utvecklingen kräver billig arbetskraft som ofta hämtas ifrån landsbygden. Kinesisk lag förhindrar emellertid fri rörlighet inom landet och arbetare som flyttar till städerna för arbete får endast temporära arbets- och uppehållstillstånd. Arbetsgivarna lägger ofta beslag på dessa tillstånd vilket lämnar arbetarna i en helt maktlös position.

Den kinesiska arbetsmarknadslagen är förhållandevis bra men den följs sällan när det gäller migrantarbetarna, deras situation är enligt många bedömare fruktansvärd. China Labor Watch är en organisation som jobbar med att informera om och försvara kinesiska arbetares rättigheter. Deras rapporter berättar bland annat om slavliknande förhållanden och löner i fabriker som gör produkter till välkända amerikanska företag.

TANKESMEDJAN FREEDOM HOUSE menar att den ekonomiska framgången i Kina, till skillnad från i många andra länder, har befäst snarare än luckrat upp det auktoritära systemet.

Banden mellan näringsliv och stat är starka. När verksamheter har privatiserats har de ofta tillfallit människor

Några arbetare i Peking som äter lunch utanför OS-området. I bakgrunden skimtar OS-arenan som i folkmun kallas Fågelboet

Foto: Linus Höök

med kopplingar till partiet, ett belöningsystem för trogna anhängare. En studie från 2005 visade att över 90 procent av Kinas 20 000 rikaste personer hade kopplingar till partiet. Banden mellan näringsliv och stat försvårar en demokratisering i landet.

Men den allt större medelklassen är också en viktig faktor, beräkningar gör gällande att 200 miljoner kineser kan räknas dit. Den stora grupp som har gjort den långa klassresan från fattigdom till medelklass skulle kunna utgöra ett stort hot mot makthavarna i Kina. Men många i medelklassen åtnjuter en sådan personlig framgång att de inte har något intresse av att vilja utmana systemet.

EN ANNAN SAK som talar emot demokrati är att Kinas många fattiga ofta har helt andra intressen än den rika stadsbefolkningens. Mer än hälften av Kinas befolkning finns på den fattiga landsbygden, och ökad demokrati och allmänna val skulle kunna innebära att medelklassen i städerna förlorar makt och förmåner.

I boken *Kina - Den haltande kolossen* berättar författarna Göran Leijonhufvud och Agneta Enqvist om ett möte med ett yngre välutbildat par i Shanghai som båda var medlemmar i Kommunistpartiet. Paret uttryckte att det vore direkt olämpligt med allmänna val då böndernas bristande utbildning och kunskap gjorde dem olämpliga att ha rösträtt.

Den framväxande kinesiska nationalismen är också ett problem för demokratiseringen av landet. Kinesisk historia och kinesiska värden framhålls av staten. Utländsk

kritik mot det auktoritära systemet förklaras i den inhemska diskussionen som ett angrepp på Kina. När den olympiska elden färdades genom Frankrike försökte OS-kritiska aktivister stoppa fackelbäraren. Det ledde till protester och demonstrationer mot franska företag i Peking.

HISTORISKA EXEMPEL VISAR att de olympiska spelen flera gånger har gett demokratiska resultat, bland annat i Japan 1964 och i Sydkorea 1988. Men få experter har sett ett liknande händelseförlopp i Kina. Amnesty hävdar istället att de mänskliga fri- och rättigheterna inskränkts allt mer under 2009. Det verkar alltså inte som att OS lett till en demokratisering. Istället verkar det vara raka motsatsen.

Källor:

www.amnesty.se

www.chinalaborwatch.org

www.freedomhouse.org

Leijonhufvud, Göran & Enqvist, Agneta (2008): *Kina - Den haltande kolossen*

Ljunggren, Börje (2008): *Kina - Vår tids drama*

Klein, Naomi (2007): *Chockdoktrinen*

Lindström, Sverker (2008): *Det stora sveket*

Zhao, Yuezhi (2009): *Communication, the Nexus of Class and Nation, and Global Divides*

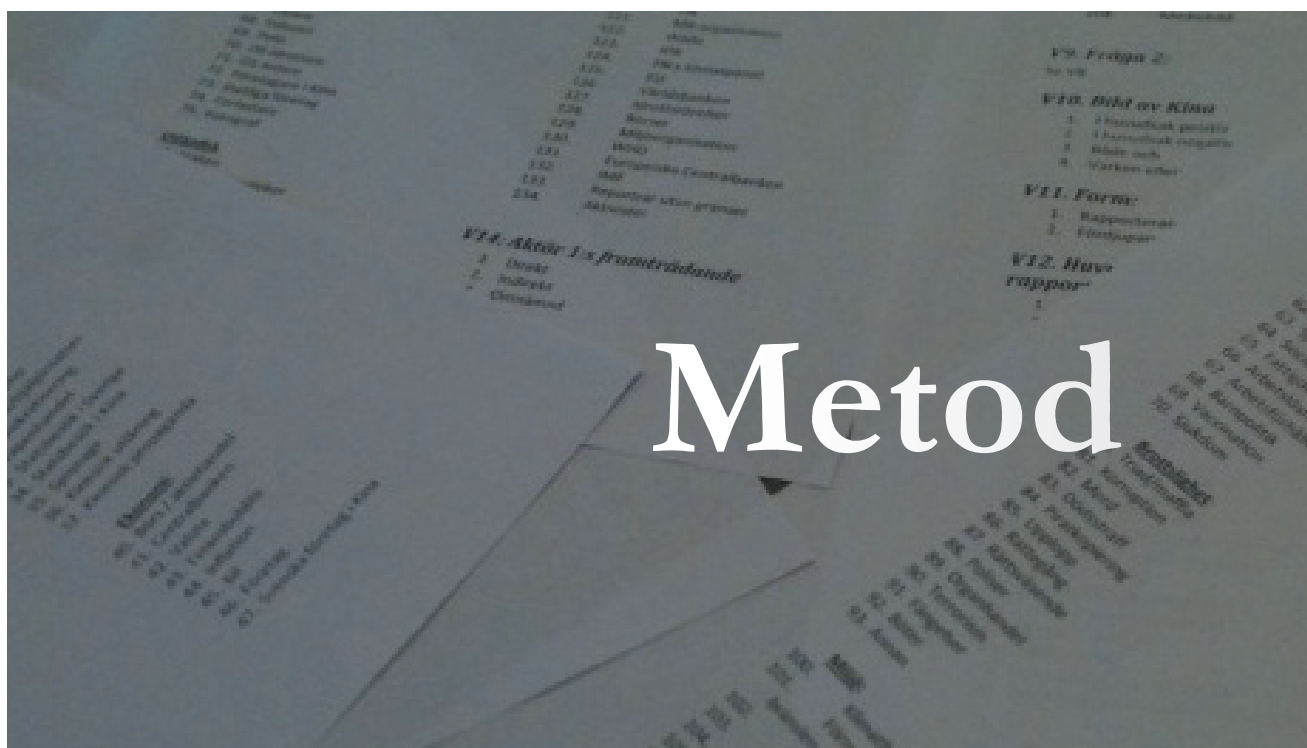

Så här har vi gjort vår undersökning:

Vi har tittat på sex tidningars rapportering om Kina under tre olika perioder. Tidningarna är Aftonbladet, Dagens Nyheter, Expressen, Göteborgs-Posten, Svenska Dagbladet och Sydsvenska Dagbladet. En del av materialet i tidningarna kommer ursprungligen från TT. De tre perioderna är hela maj 2007, 6:e-9:e augusti och 25:e-27:e augusti 2008 och hela november 2009.

En sökning i mediearkivet på orden: Kina, kines*, Peking, Beijing, Shanghai, Hong Kong och Tibet under de angivna tidsperioderna gav 2661 artiklar. Vi valde ut de artiklar som i huvudsak eller till stor del handlade om Kina, och sorterade bort börsnoteringar, sportresultat och artiklar där Kina bara omnämndes som en bisak. Slutligen fick vi fram 536 artiklar, som vi analyserade med hjälp av ett kodschema.

Vi tittade bland annat på artiklarnas ämne, vilka olika frågor de tog upp, vilken bild av Kina de gav och om artiklarna var fördjupande eller rapporterande. Resultaten från den kvantitativa analysen kompletterades sedan med intervjuer med chefredaktörer, specialiserade reportrar och utrikeskorrespondenter.

Undersöknings-

Text och grafik: Jonas Häglund

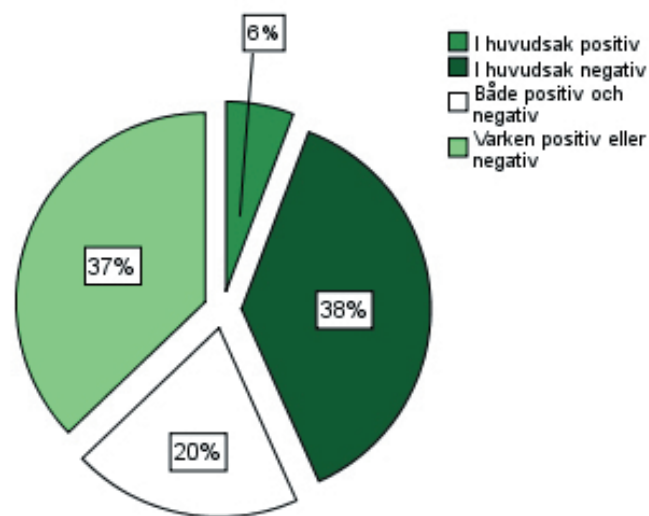
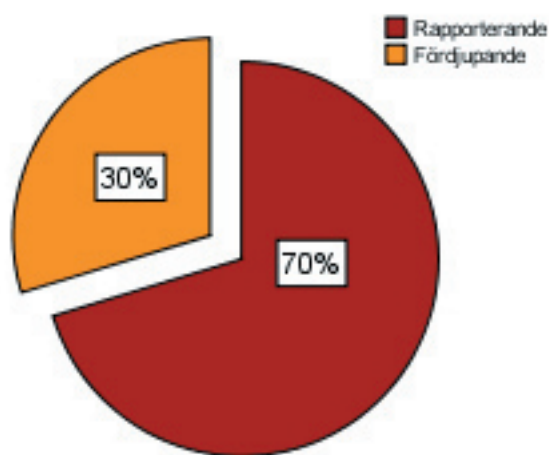
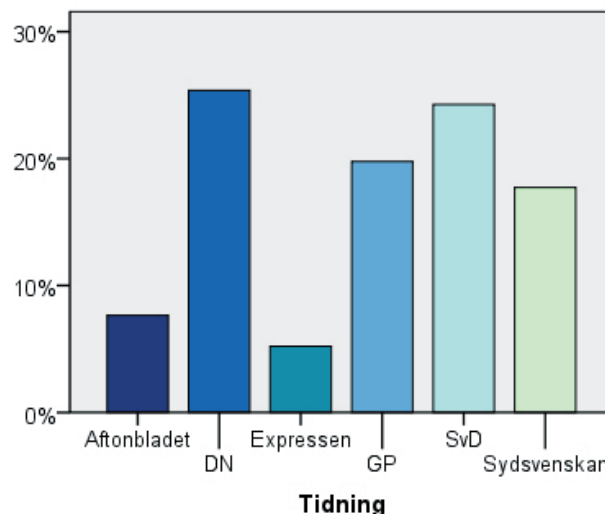

Bild av Kina

Artiklens form

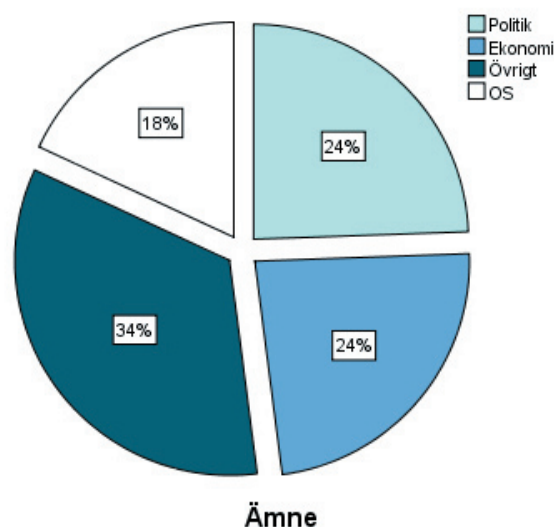
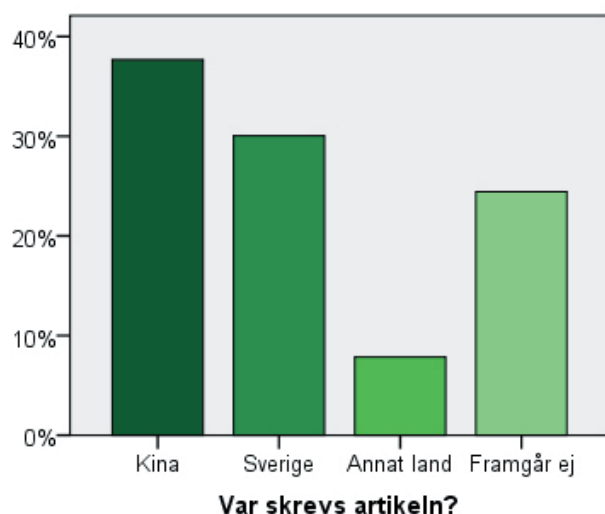
UNDERSÖKNINGSMATERIALET BESTÅR av 536 artiklar. Materialet domineras av artiklar från dagstidningar, inte bara för att de är fler till antalet än kvällstidningarna, utan också för att de producerat fler artiklar om Kina. De tidningar som skrev mest om Kina under undersökningsperioden var Dagens Nyheter och Svenska dagbladet, som står för en fjärdedel av materialet var. 20 procent av artiklarna kommer från Göteborgs-Posten och nästan lika många från Sydsvenskan. De två kvällstidningarna skrev tillsammans tolv procent av artiklarna.

En fjärdedel av artiklarna handlar om politik och lika många om ekonomi. Tillsammans utgör de alltså hälften av materialet. Var femte artikel handlar om OS, och resten av artiklarna hamnar i kategorin övrigt. Där hamnar artiklar om bland annat kultur, sociala frågor, miljö och brottslighet.

ÄMNESFÖRDELNINGEN SKILJER SIG åt mellan de olika tidsperioderna i undersökningen. Framförallt sticker dagarna runt de olympiska spelen ut i sammanhanget eftersom 44 procent av artiklarna då handlade om OS. Det var också perioden med störst andel politikartiklar. Ekonomiartiklarna var väldigt få, bara tre procent. I både maj 2007

Tidsperiod	Ämne				Totalt
	Politik	Ekonomi	OS	Övrigt	
Maj 2007	22 %	29 %	5 %	44 %	100 %
Augusti 2008	27 %	3 %	44 %	26 %	100 %
November 2009	24 %	41 %	-	35 %	100 %
Totalt antal artiklar					536

materialet

och november 2009 var ekonomi det ämne som flest artiklar handlade om, med politik som näst vanligaste ämnet. Andelen ekonomiartiklar var en tredjedel större i november 2009 än i maj 2007, medan politikartiklar var ungefär lika vanliga 2009 som 2007.

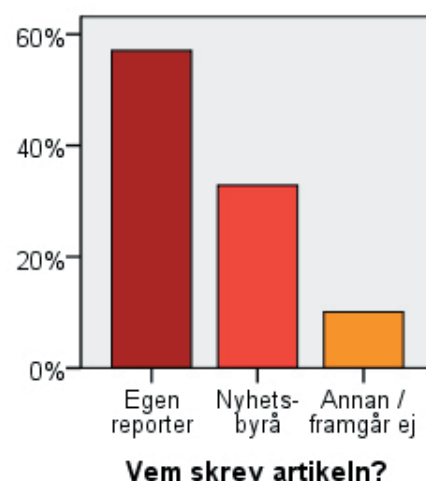
SEX AV TIO ARTIKLAR om Kina är skrivna av tidningarnas egna reportrar, medan nyhetsbyråer har skrivit var tredje. Ungefär 40 procent av artiklarna skrevs på plats i Kina, 30 procent skrevs i Sverige.

De vanligaste artikeltyperna är nyhetsartiklar och notiser, två tredjedelar av artiklarna hamnar i någon av de två kategorierna.

De frågor som oftast nämns är mänskliga rättigheter och OS i Peking. Nästan lika vanliga frågor är internationell handel, diplomatiska relationer och bilindustri. De syns alla i ungefär var tionde artikel.

Kinesiska staten är den vanligaste aktören i materialet, den finns med i var tredje artikel. Näst vanligast är vanliga kinesiska medborgare. De dyker upp i 24 procent av artiklarna.

Jonas Hägglund

Vanligaste frågorna	Andel artiklar som tar upp frågan	Antal artiklar som tar upp frågan
Mänskliga rättigheter	10%	55
OS	10%	52
Internationell handel	9%	47
Diplomatiska relationer	9%	46
Bilindustri	8%	41
Totalt antal artiklar		536

Vanligaste aktörerna	Andel artiklar med aktören	Antal artiklar med aktören
Kinesiska staten	34%	181
Vanlig kines	24%	126
Utländsk stat	8%	44
Kinesisk myndighetsperson	7%	40
Kinesiskt företag	7%	39
Totalt antal artiklar		536

Helhetsintrycket

Är du intresserad av Kina? Då gäller det att du är sugen på att läsa om politik, ekonomi eller kanske de olympiska spelen i Peking. Det är de tre ämnen som dominerar bevakningen av landet. Tillsammans utgör sådana artiklar tre fjärdedelar av allt som skrivs om Kina.

För att läsa om politik bör du leta upp en DN-artikel från 2008. Förbered dig att läsa om frågor som mänskliga rättigheter, diplomatiska relationer eller olika former av protester. Artikeln är troligtvis skriven av tidningens egen reporter men det är inte omöjligt att den är hämtad från en nyhetsbyrå. Är du osäker finns det vissa saker som kan vara bra att titta efter. De längre fördjupande artiklarna är nästan säkert skrivna av en egen utrikesreporter på plats. Är det däremot en kortare rapportering kommer den antagligen från en nyhetsbyrå. Sannolikheten att du hittar en artikel med en positiv bild av Kina är mycket liten, de negativa artiklarna dominerar bland de politiska artiklarna.

OM DU TYCKER att mänskliga rättigheter och politiska protester är tråkigt kan du istället vända dig till ekonomisidorna för att få läsa om en annan del av Kina. Leta upp en GP från november 2009. Bläddra till ekonomidelen och förbered dig på att få läsa om bilar och internationell handel. Artikeln handlar antagligen om Geelys köp av Volvo. Den är nästan säkert skriven i Sverige och förmodligen av en av tidningens egna reportrar. Politiska frågor kommer du inte få läsa om här, texten ger en icke-värderande bild av Kina och berör inte sociala problem i landet.

NU DET ÄR inte alla som gillar vare sig politik eller ekonomi. Den som är på jakt efter lättsammare läsning om Kina söker sig kanske till bevakningen av OS i Peking 2008. Säkrast är att titta i antingen Expressen eller Aftonbladet. I sportbilagan hittar du sannolikt en nyhetsartikel eller en krönika. Den är skriven av tidningens egna reportrar, och i allmänhet författad på plats i Peking. Därifrån skickas en blandad bild av Kina hem. I krönikorna finns det plats för resonemang, både positiva och negativa sidor av spelen kommer fram. Mänskliga rättigheter och demokrati, eller bristen på de båda rättare sagt, är de vanligast förekommande frågorna i texterna.

BORDE INTE DE olympiska spelens sportsliga aspekter dominera rapporteringen tänker du kanske, sport har väl ingenting med politik att göra? I Peking-OS hade den det i alla fall, för tittar man på de vanligast förekommande aktörerna är faktiskt är det nästan jämnt skägg mellan utländska idrottare och Kinas kommunistparti.

Text: Erik Bergström

Beijing-OS. Bilderna från OS i Peking 2008. Bilderna är hämtade från DN:s arkiv.

Tibet trappas upp

Om du vill läsa om Tibet bör du leta upp en artikel från 2008. Förbered dig att läsa om frågor som mänskliga rättigheter, diplomatiska relationer eller olika former av protester. Artikeln är troligtvis skriven av tidningens egen reporter men det är inte omöjligt att den är hämtad från en nyhetsbyrå. Är du osäker finns det vissa saker som kan vara bra att titta efter. De längre fördjupande artiklarna är nästan säkert skrivna av en egen utrikesreporter på plats. Är det däremot en kortare rapportering kommer den antagligen från en nyhetsbyrå. Sannolikheten att du hittar en artikel med en positiv bild av Kina är mycket liten, de negativa artiklarna dominerar bland de politiska artiklarna.

DN 13 november 2009

Volvo och Geely. Geely förvärfvar Volvo. Bilderna är hämtade från DN:s arkiv.

Ett hinder undanröjt

Ford och Geely överens om känsliga frågor

Volvo och Geely. Geely förvärfvar Volvo. Bilderna är hämtade från DN:s arkiv. Ford och Geely överens om känsliga frågor. Bilderna är hämtade från DN:s arkiv.

GP 28 november 2009

OS 2008: DN:s sportbilaga sammanfattar spelen i särskild bilaga i dag

OS har stärkt partiets grepp

OS 2008: DN:s sportbilaga sammanfattar spelen i särskild bilaga i dag. OS har stärkt partiets grepp. Bilderna är hämtade från DN:s arkiv.

Bilderna är hämtade från DN:s arkiv.

DN 25 augusti 2008

Faran i att skilja ämnen åt

Utrikessidornas politiska bevakning av Kina får inte fungera som ett alibi för andra journalister. Det tycker Jesper Bengtsson, ordförande för Reportrar utan gränser. Bortser man ifrån sociala och politiska frågor när man rapporterar om sport eller ekonomi gör man våld på verkligheten, menar han.

Jesper Bengtsson, kanske mest känd som före detta ledarskribent på Aftonbladet, är numer ordförande i den svenska delen av Reportrar utan gränser. Han tycker inte att man kan överskatta svenska mediers ansvar att rapportera om missförhållanden i Kina. På grund av det stora utbytet vi har med landet krävs det att journalister belyser det som inte fungerar i Kina. Jesper Bengtsson tycker att ett stort problem är att media är dåliga på att rapportera om mer än en sak i taget.

– Under väldigt många år handlade rapporteringen från Kina om Himmelska fridens torg och mänskliga rättigheter. Sedan sköt den ekonomiska utvecklingen fart och då handlade majoriteten av artiklarna om det.

Han säger att medierna återigen fokuserade på mänskliga rättigheter innan OS, men att sporten dominerade under själva spelen. På senare tid har media återigen börjat fokusera på Kinas ekonomiska uppgång.

REPORTRAR UTAN GRÄNSER är en organisation som främst arbetar med att rapportera om inskränkningar i pressfriheten i världens länder. På organisationens hemsida kan man hitta Kina under rubriken ”Pressfrihetens fiender”. Inför Peking-OS jobbade organisationen aktivt med sportjournalister. De anordnade ett seminarium för de journalister som skulle åka till Kina, där föreläsare berättade hur förhållandena var i Kina. Och Jesper Bengtsson lyfter fram just OS-bevakningen som en ganska lyckad blandning av två till synes oförenliga ämnen – sport och politik.

– Jag skulle säga att man klarade det bra till en viss punkt. Den stora människorättsdiskussionen ägde egentligen rum under våren, inför OS. Ju närmare OS man kom, desto mer gick man över till ren sportrapportering, vilket kan vara svårt att ha synpunkter på då OS trots allt är ett sportarrangemang. Men på det hela taget tycker jag faktiskt att man lyckades göra meningsfull samhällsjournalistik.

DEN RENODLAT POLITISKA rapporteringen har varit ganska konstant under de tre undersökta perioderna. En knapp fjärdedel av de undersökta artiklarna handlar om politik. Utöver det har politiska frågor som mänskliga rättigheter och Kinas brist på demokrati dykt upp i flera artiklar som i huvudsak handlar om något annat ämne.

Men det är framförallt på utrikessidorna som de politiska artiklarna om Kina hamnar. Där dominerar frågor som demokrati och diktatur, mänskliga rättigheter, censur och yttrandefrihet. 70 procent av alla politiska artiklar ger en

Jesper Bengtsson

Foto: Leif Hansen

negativ bild av Kina. Det finns en enda politisk artikel som ger en positiv bild av landet.

”Ekonomi-journalistiken är redovisande och analyserande men den är ju inte samhällskritisk”

MEN ATT UTRIKESARTIKLARNÄ fokuserar på Kinas politiska brister räcker inte enligt Jesper Bengtsson. Utrikesjournalisterna får inte vara något alibi för andra journalister, alla har samma ansvar att belysa landets tillkortakommanden. När Jesper Bengtsson får höra att vår undersökning visar att ekonomiartiklar nästan helt undviker att kommentera Kinas politiska situation blir han inte förvånad:

– Jag tycker det är beklagligt men jag är inte överraskad. Ska man vara provokativ så är ekonomijournalistiken redovisande

och analyserande men den är inte samhällskritisk. Det är den inte när den rapporterar om ekonomi i Sverige heller, säger han och fortsätter:

– Jag tror att det beror på att företag och marknaden hävdar att det ska dras en gräns mellan ekonomi och politik. Det speglar nog säkert ekonomijournalistiken, tyvärr så speglar det inte riktigt verkligheten. Särskilt inte i Kina där ekonomi och politik är väldigt tätt sammanlänkat.

JESPER BENGTTSSON ÅTERKOMMER gång på gång till risken i att skilja ämnen åt. Särskilt när det gäller politik och ekonomi och särskilt när det handlar om Kina. Han säger att det är ”att göra våld på verkligheten”.

Han pekar på en fråga som ligger i gränslandet mellan ekonomi och politik, och som media har varit väldigt dåliga att rapportera om.

– Fackliga rättigheter. Den frågan är bortglömd hela tiden, trots att det är något som svenska företag skulle kunna påverka, till exempel genom att ställa krav på fackliga rättigheter hos de kinesiska företag som de verkar tillsammans med eller äger.

Den negativa bilden dominerar politiken

Text: Erik Bergström

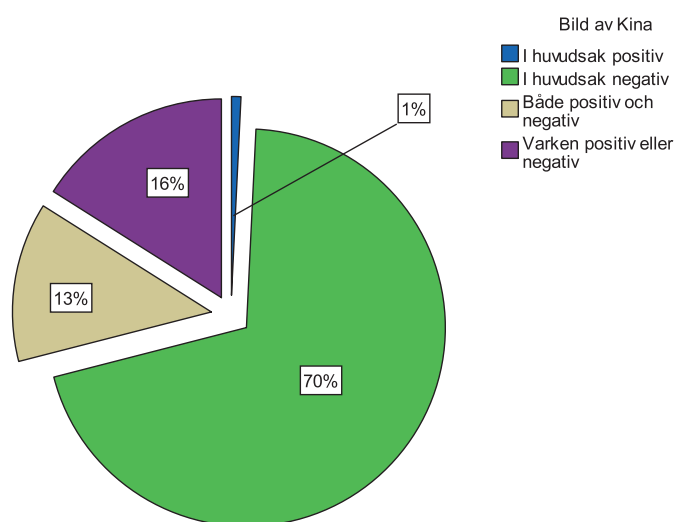
Grafik : Jonas Hägglund

De politiska artiklarna målar upp en mörk bild av Kina. Nästan tre av fyra artiklar ger en negativ bild av landet. Mänskliga rättigheter och politiska protester hör till de vanligaste ämnena, tillsammans med diplomatiska relationer och statsbesök.

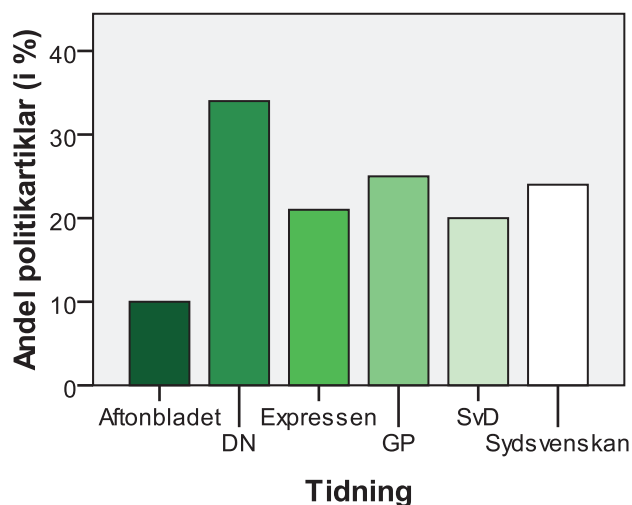
Artiklar som ger en i huvudsak positiv bild av Kina är sällsynta inom alla ämnesområden, och särskilt bland politikartiklarna. Av de 131 politikartiklarna finns bara en positiv artikel. Istället är det negativa bilder av Kina som dominerar kraftigt, 70 procent av artiklarna ger en i huvudsak negativ bild av Kina. Det är en dubbelt så stor andel som i materialet i stort. 13 procent av artiklarna är både negativa och positiva medan 16 procent ger en bild som är varken positiv eller negativ. Andelen rapporterade respektive fördjupande artiklar är ungefär samma som i materialet som helhet. I två av tre politikartiklar är det

huvudsakliga föremålet för rapportering eller granskning den kinesiska staten eller det kinesiska systemet. Politik på hög nivå förekommer också ofta i artiklarna, var fjärde artikel berör diplomatiska relationer. Den aktör som oftast förekommer är kommunistpartiet/staten, som finns med i hälften av artiklarna. Näst vanligaste aktören är den kinesiska oppositionen och utländsk stat

NÄSTAN LIKA VANLIGA är frågor om mänskliga rättigheter, som förekommer i 20 procent av artiklarna. Andra vanliga frågor är statsbesök i Kina, protester och politiska fångar. Dagens Nyheter var den tidning som hade den största andelen artiklar om politik i sin Kinabevakning, en tredjedel av de 146 DN-artiklarna. Övriga tidningar producerade mellan 20 och 25 procent politikartiklar, förutom Aftonbladet där bara 4 av totalt 40 artiklar handlade om politik.

Vanligaste aktörerna: Politik	Andel artiklar med aktören	Antal artiklar med aktören
Kommunistpartiet / staten	50 %	65
Kinesisk opposition	18 %	24
Utländsk stat	18 %	23
Vanlig kines	15 %	19
Utländsk regeringspolitiker	14 %	18
Totalt antal politikartiklar		131

Vanligaste frågorna: Politik	Andel artiklar med frågan	Antal artiklar med frågan
Diplomatiska relationer	25%	33
Mänskliga rättigheter	20%	26
Statsbesök i Kina	17%	22
Protester	16%	21
Politiska fångar	14%	18
Totalt antal politikartiklar		131

Bild av Kina: Ekonomi	Rapporterande	Fördjupande
I huvudsak positiv	10 (12%)	2 (5%)
I huvudsak negativ	10 (12%)	8 (20%)
Både positiv och negativ	12 (14%)	14 (35%)
Varken positiv eller negativ	54 (63%)	16 (40%)
Totalt antal ekonomiartiklar = 126		

Vanligaste frågorna: Ekonomi	Andel artiklar med frågan	Antal artiklar med frågan
Bilindustri	31%	39
Internationell handel	30%	38
Kinesiska företag i Sverige	24%	30
Svenska företag i Kina	22%	28
Finansbubbla	13%	17
Totalt antal ekonomiartiklar		126

Cash is king

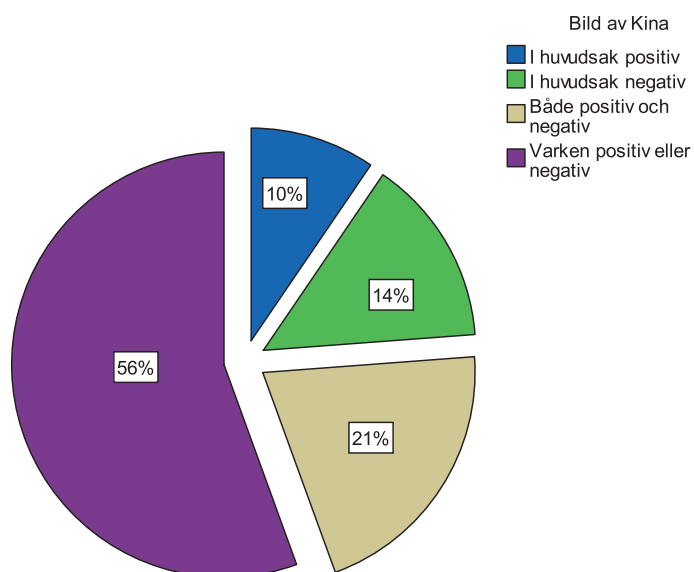
Text & Grafik : Jonas Hägglund

När ekonomijournalister skriver om Kina ligger fokus på siffror och affärer. Politiska och sociala frågor får sällan plats. Istället riktas uppmärksamheten mot svenska företags handel med Kina, med en förkärlek för artiklar om bilindustrin.

Precis som artiklarna om politik, skiljer ekonomiartiklarna ut sig genom den bild av Kina de förmedlar. Andelen i huvudsak negativa artiklar är bara 15 procent, jämfört med 37 procent i hela materialet. Än större är skillnaden om man jämför med artiklar om politik, där sju av tio artiklar är negativa. Ekonomiartiklarna saknar ofta värderande omdömen om Kina, drygt hälften av dem hamnar i kategorin "varken positiv eller negativ". I hela materialet hamnar 37 procent av artiklarna i den kategorin.

EKONOMIARTIKLARNA TAR SÄLLAN upp politik eller sociala frågor. Endast sex av 126 artiklar berör till exempel mänskliga rättigheter. Arbetsförhållanden tas upp i sju artiklar. Den vanligaste politiska frågan i ekonomiartiklarna är internationella toppmöten, som dyker upp tio gånger.

De frågor som fått störst uppmärksamhet bland ekonomiartiklarna är internationell handel och bilindustri. De tas upp i 30 procent av ekonomiartiklarna. Mer än hälften av Göteborgs-Postens ekonomiartiklar handlar om bil-

Vanligaste aktörerna: Ekonomi	Andel artiklar med aktören	Antal artiklar med aktören
Kommunistpartiet / staten	26 %	33
Kinesiskt företag	26 %	34
Svenskt företag	22 %	29
Utländskt företag	18 %	23
Kinesisk företagsföreträdare	15 %	19
Totalt antal ekonomiartiklar		126

industrin. I allmänhet är det turerna kring Geelys köp av Volvo som avhandlas i de artiklarna.

ÄVEN OM EN tredjedel av ekonomiartiklarna är fördjupande så ger de sällan en negativ bild av Kina. En av fem fördjupande ekonomiartiklar ger en negativ bild av Kina, av det totala antalet fördjupande artiklar är hälften negativa. De fördjupande ekonomiartiklarna ger oftare en negativ bild än de rapporterande. De innehåller också en större andel artiklar med en både positiv och negativ bild av Kina. 60 procent av de rapporterande ekonomiartiklarna ger en ickevärderande bild av Kina, men bara 40 procent av de fördjupande.

SVD ÄR DEN tidning vars artiklar oftast handlar om ekonomi. Där handlar var tredje Kinaartikel om ekonomi. I GP, DN och Sydsvenskan handlar drygt 20 procent om ekonomi. Kvällstidningarna Expressen och Aftonbladet har den lägsta andelen ekonomiartiklar. Av ekonomiartiklarna har ungefär 60 procent skrivits av tidningarnas egna reportrar, nyhetsbyråer står för 35 procent av artiklarna. Det är samma fördelning som i materialet i stort.

Även här är kommunistpartiet/staten den vanligaste aktören. Annars är de vanligaste aktörerna kinesiska, svenska och utländska företag.

Med fokus på framgång

En kopia av Eiffeltornet i Tianducheng.

Foto: Linus Höök

Kinas ekonomi blir allt intressantare för tidningarna att bevaka. Det tydligaste exemplet på ekonomirapporteringens ökade utrymme är Göteborgs-Posten, där varannan artikel om Kina handlar om ekonomi.

– Kina har blivit en allt mer intressant handelspartner och därför är det inte konstigt att vi skriver ganska mycket om det, säger Stephan Lövgren, ekonomireporter på GP.

På GP skrev ekonomiredaktionen hälften av alla artiklar om Kina under november 2009, en ökning från 2007, då bara en femtedel av Kinaartiklarna handlade om ekonomi. Stephan Lövgren, som har bevakat ekonomi för tidningen sedan år 2000, tror att ökningen beror på att allt fler svenska företag etablerar sig i Kina.

GP:S CHEFREDAKTÖR Jonathan Falck ser utvecklingen mot en ökad ekonomirapportering som naturlig. En viktig orsak är bilindustrin. Turerna kring det kinesiska bilföretaget Geelys köp av Volvo har bidragit till en mer omfattande bevakning av Kina i GP. Men Jonathan Falck pekar också på den långvariga konjunkturkrisen som gjort att västvärlden överlag har blivit mer beroende av Kina.

– Det är ju i Kina vi tillverkar många av våra varor, det är världens största fabrik. Och Kina har dessutom gått igenom en ekonomisk boom och i samband med det ökat sitt ägande i andra länder.

ETT TYDLIGT SÄRDRAG hos ekonomiartiklarna i undersökningen är att de ger en klart mindre negativ bild av Kina än de artiklar som handlar om till exempel politik eller andra ämnen. Bara var tionde ekonomiartikel berör kinesiska problem som rör diktatur, sociala frågor eller miljöförstöring. Faktum är att ekonomiartiklarna nästan helt saknar artiklar med en negativ bild av Kina. Ekonomijournalisten Stephan Lövgren tycker inte att det är konstigt att Kinas politiska problem får så lite utrymme i ekonomiartiklarna.

– Vår uppgift är ju faktiskt inte att spegla det, det sköter utlandssidorna. Vi bevakar de ekonomiska aspekterna istället. Och sen kommer ju lite då och de andra frågorna in, men mest som en del i vad de svenska företagen har att ta hänsyn till för att kunna driva verksamhet i Kina, säger Stephan Lövgren.

MEN DEN HASTIGT växande ekonomin i Kina är tätt sammankopplad med den sociala utvecklingen, och det är inte alltid så lätt att skilja ut vad som är ekonomi och vad som är politik. Till exempel motarbetas fackföreningar och nyligen skrev den indiska tidningen The Financial Express om hur

Shanghai, maj 2008

Foto: Linus Höök

kinesiska staten börjat infiltrera företagsledning. Frågeställningar som hamnar i gränslandet mellan ekonomi och politik. På GP sköts ekonomijournalistiken av en egen redaktion, och där fokuserar man på affärer och siffror.

– **DE ANDRA FRÅGORNA** blir delar av ett skeende som påverkar hur det går till att göra affärer i Kina helt enkelt. Sen kan man naturligtvis fråga sig om vi borde ha andra infallsvinklar eller spegla de frågorna mer, säger Stephan Lövgren.

Jonathan Falck tror att den lokala inriktningen på GP:s ekonomisida är en anledning till att de politiska frågorna får så lite utrymme i ekonomiartiklarna.

– När vi skriver om bilindustrin så handlar det ju mycket om Göteborgsperspektivet, vad händer med Volvo med en kinesisk ägare? Det är ju inte en granskning av Kina som är huvudsyftet med den journalistiken utan det är att ta reda på hur Geely-affären påverkar Volvo.

OM GP SKA HA en artikel om till exempel den kinesiska börsen tycker Jonathan Falck att det är naturligt att man ber någon från ekonomiredaktionen göra jobbet, eftersom

de är specialister på sitt område.

– En ekonomijournalist kan dra de rätta parallellerna, kanske till amerikanska börser eller Stockholmsbörsen. Sen tycker jag att de också kan skriva om politiken i Kina när det är relevant.

SOM EXEMPEL TAR Jonathan Falck upp en artikelserie som handlade om staden Chongqing i Kina, som är en av världens största städer.

– Den beskrev både den fantastiska ekonomiska utvecklingen som varit i Kina, men också den terrorregim som lagt grunden för detta, och all miljöförstöring som följer i spåren av utvecklingen. Det tycker jag är ett bra exempel på när båda aspekterna växer samman.

Men Jonathan Falck tycker inte att alla ekonomiartiklar kan ha det perspektivet, även om det är viktigt att tala om vad som ligger bakom den enorma tillväxten i Kina.

– Ibland väljer man att fokusera på ekonomin. Och om man bara tittar på den ekonomiska sidan av Kina, som ekonomijournalisterna först och främst gör, så är de idag mycket framgångsrika.

Jonas Häglund

De politiska spelen

Text: Erik Bergström & Jonas Hägglund
Grafik: Jonas Hägglund

Kineser som får möjlighet att se insidan av OS-arenan Fågelboet ett par månader före OS.

Foto: Linus Höök

Tidningarnas OS-bevakning från Peking gav läsarna en varierad bild av Kina. Artiklarna berörde de praktiska och sportsliga aspekterna av spelen, men handlade också om mänskliga rättigheter och politiska protester. En anledning kan vara att många journalister befann sig på plats i Kina.

OS-materialet är det som ger den mest spridda bilden av Kina. 9 procent av artiklarna är positiva, 40 procent negativa, 24 både positiva och negativa och 27 varken eller.

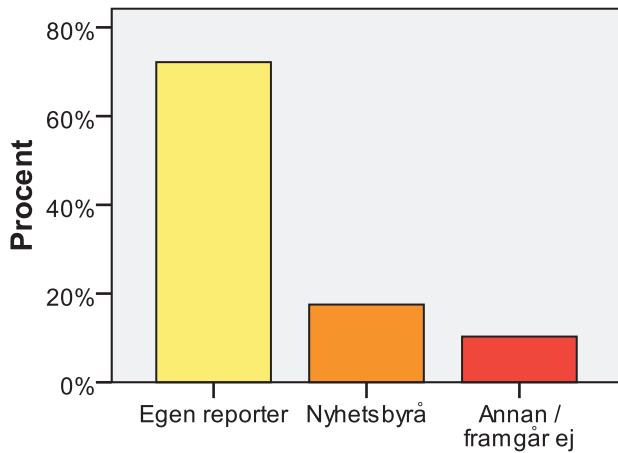
Den stora spridningen beror antagligen på att så många olika journalister bevakade spelen. Både sportjournalister som hade i uppgift att skriva hem om Stefan Holms dagsform, men också reportrar med en mer politisk inriktning. OS-journalisterna lät sig inte helt sugas upp i det pampiga arrangemanget och sportsliga bryderier. Visserligen var det frågor om de praktiska förberedelserna inför OS och om invigningsceremonin i Peking som fick allra mest utrymme. Men därefter följde mänskliga rättigheter, protester och propaganda.

OS-funktionärer

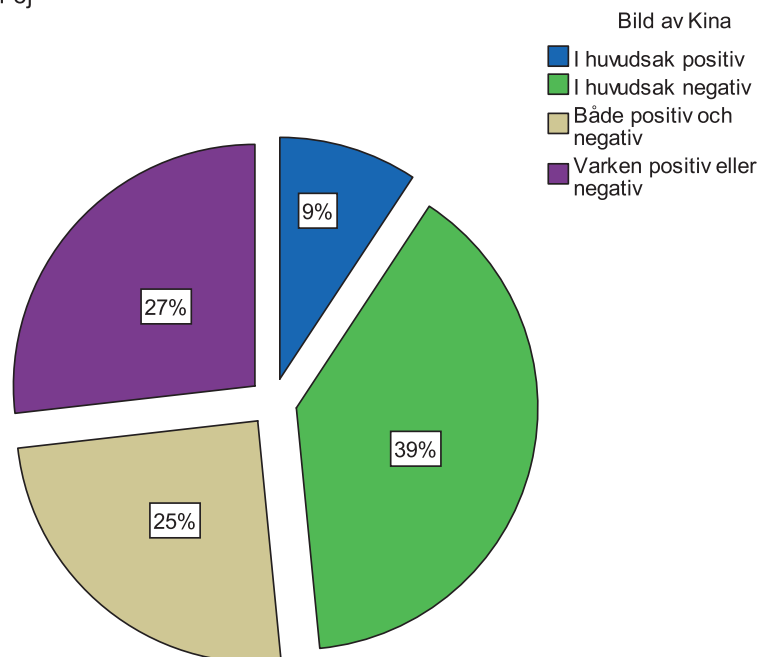
Foto: Linus Höök

Vanligaste frågorna: OS	Andel artiklar med frågan	Antal artiklar med frågan
Praktiska OS-förberedelser	27%	26
OS-invigningen	24%	23
Mänskliga rättigheter	18%	17
Protester	16%	16
Propaganda	16%	16
Totalt antal OS-artiklar		97

Vem skrev artikeln?

Vanligaste aktörerna: OS	Andel artiklar med aktören	Antal artiklar med aktören
Kommunistpartiet / staten	30 %	29
IOK	25 %	24
OS-idrottare	24 %	23
Vanlig kines	19 %	18
OS-organisation	16 %	16
Totalt antal OS-artiklar		97

DE KRÖNIKOR SOM behandlade invigningen och avslutningen av spelen gav ofta en både positiv och negativ bild av Kina. Det fanns en resonerande ton där tung politisk kritik varvades med beröm till arrangörsländets organisationsförmåga och storslagna invignings- och avslutningsceremonier. Att tidningarna hade personal på plats i Kina syns också i undersökningsmaterialet – hälften av artiklarna skrevs i Kina, jämfört med normalt knappt 40 procent. 72 procent av OS-artiklarna skrevs av tidningarnas egna reportrar, jämfört med 56 procent i materialet som

helhet. Kanske var det också en anledning till den mångsidiga bilden i OS-artiklarna, att journalisterna var på plats och kunde skaffa sig en egen uppfattning.

Kvällstidningarna publicerade färre OS-artiklar än dagstidningarna under de aktuella dagarna, men de publicerade också färre artiklar totalt. Mätt i *andel* av artiklarna var kvällstidningarna de som satsade mest av sin Kinabevakning på OS, ungefär var fjärde artikel.

Den vanligaste aktören var Kommunistpartiet, annars dominerade olika aktörer med anknytning till OS.

Radioprofilen som vågade vägra OS

Med hjälp av sina eleganta formuleringar och sitt målände språk har Christian Olsson våglett Radiosportens lyssnare genom mängder av såväl svenska som internationella sportevenemang. Men när det var dags för de 29:e olympiska spelen i Peking valde han att stanna hemma.

– Jag ville inte åka till Kina, jag tyckte att jag visste för lite och kände mig inte säker på att kunna ge en rättvisande bild av landet, säger Christian Olsson.

HAN TACKADE EGENTLIGEN aldrig nej på frågan om han ville bevaka Peking-OS, beslutet att inte åka till Kina hade han tagit redan året innan då damfotbolls-VM spelades i landet. Han har däremot bevakat flera stora idrotts-evenemang på uppdrag av Sveriges radio och vet hur förutsättningarna ser ut för en sportjournalist på plats. Tidsbristen är en viktig faktor, man hinner inte med något annat än att bevaka sporten, menar han. Men det finns ändå en avgörande skillnad mellan Kina och andra länder tycker Christian Olsson:

– Om jag vill åka ut på landsbygden i Tyskland för att se hur folk har det, kan jag det. Hade jag velat göra samma sak i Kina tror jag inte den möjligheten funnits. Inte om där fanns saker som man inte ville att jag som journalist skulle se.

Men beslutet att inte åka var ett personligt ställningstagande för Christian Olsson. Han hade inga problem med att andra sportjournalister åkte till Peking. Istället såg han med spänning fram emot hur det skulle gå för journalisterna på plats och vilken bild de skulle lyckas förmedla.

EN NÄRMARE TITT på bevakningen runt OS visar att sportjournalisterna ansträngde sig för att presentera en nyanserad bild av landet som de sänts till för att bevaka. Flera reportage och krönikor lyfte upp problem mitt i all den olympiska extasen. En aning pliktskyldigt måhända, men där fanns ändå en ansats till att göra annat än vanlig hejklacks-journalistik.

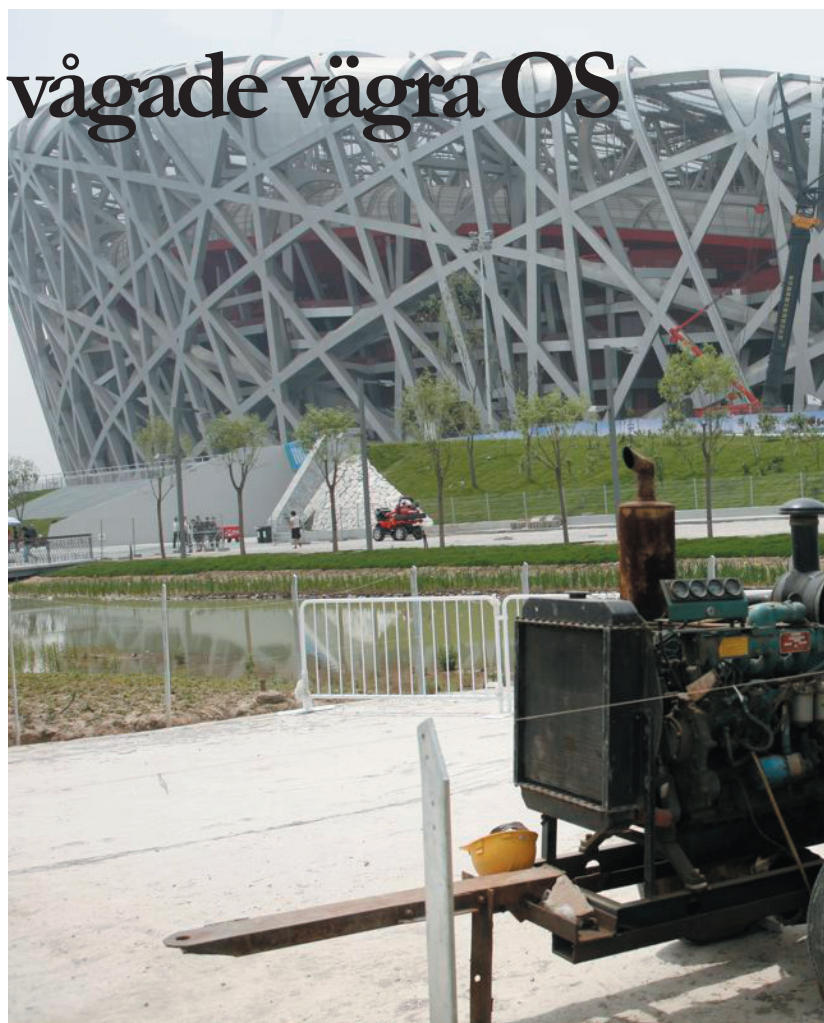
En tänkbar förklaring till detta borde vara den stora debatt som föregick OS där frågan "Vilket ansvar har sportjournalister?" ställdes på sin spets. Skulle de åka till Kina och kritiskt granska landet eller skulle de åka till Peking och kommentera idrott?

Christian Olsson tycker inte att det ansvaret skiljer sig på grund av vilket specialområde man bevakar.

– Vi är ju ändå journalister och då har vi ett ansvar mot dem som är våra uppdragsgivare och mot de ideal vi har. Det som är vår yrkesheder och vår kodex, allting som vi står för.

Christian Olsson

Peking, maj 2008. Ett par månader före OS fanns det fortfarande mycket kvar att göra i OS-området.

DE OLYMPISKA STADGARNA säger att ingen ska diskrimineras på grund av hudfärg, politisk eller religiös övertygelse, en idé som utgår ifrån klassiska demokratiska ideal. Men Internationella olympiska kommittén (IOK) gjorde ingen demokratisk utvärdering av Kina innan landet tilldelades OS. Det skriver Sverker Lindström i sin bok *Det stora sveket*. I beslutsunderlaget för valet av Peking kommenterar IOK det politiska systemet i Kina med att säga att regimen arbetar för Kinas bästa, skriver han. Mer ingående än så var inte IOK:s analys av Kinas politiska struktur. Sverker Lindström skriver att en sådan formulering stämmer in på de flesta regimer i världen. De kan ju alla på ett eller annat sätt anses arbeta för sitt land.

Gunilla Lindberg är IOK-ledamot och generalsekreterare i Svenska olympiska kommittén. Hon har berättat att inga politiska ställningstaganden gjordes inför valet av arrangörsländ för 2008 års OS. Hon tyckte däremot att ett stort ansvar vilade på de medier som bevakade OS. Det var deras uppgift att se till att OS skulle innebära en ekonomisk och social förbättring för Kinas befolkning.

CHRISTIAN OLSSON TYCKER däremot att IOK i högsta grad är ansvariga.

– Mycket skuld faller på Internationella olympiska kommittén som gav Kina möjligheten att genomföra den enor-

Foto: Linus Höök

ma propagandatriumf som det ju är att arrangera ett OS. Han föreslår ett system med någon slags landslicens över vilka som skulle få kvala in för att få arrangera OS. Kina är inte det första tveksamma landet, historiskt sett finns det flera länder som inte borde fått arrangera OS, menar Christan Olsson.

Sverker Lindström gör i sin bok en stark koppling mellan Peking-OS 2008 och Berlin-OS 1936. Det är en koppling som Christian Olsson tycker är riktig, arrangemangen tjänade samma syfte, menar han. Han tror att Peking-OS förändrat den svenska allmänhetens bild av Kina till det bättre, men han tror inte att det kinesiska folket fått det bättre på grund av OS.

OM DEN ANALYSEN stämmer, bekräftar det farhågorna Christian Olsson hade innan OS: att journalisterna på plats inte skulle få någon möjlighet att ta sig ur OS-bubblan och hitta den egna bilden av Kina.

Även om journalisterna berättade om Kinas politiska problem under OS räcker inte det för att kunna påstå att de lyckades med sin uppgift, menar han. Att kritisera Kina är inget självändamål.

– Det viktiga är att bilden som förmedlas är journalistens egen, inte den som en enorm propagandamaskin målat upp.

Erik Bergström

Han åkte för sporten

Tusentals sportjournalister åkte till Kina för att under 17 augustidagar 2008 titta på och rapportera hem från de olympiska spelen i Peking. Pär Andersson, numera sportchef på Expressen, var en av dem.

Varför åkte du till Peking?

– För att skriva om OS för Expressens räkning.

Vad gjorde du när du var där?

– Jag bevakade alla tävlingar när jag var där, dygnet runt i stort sett. Jag hann inte göra så mycket mer än att bara se OS.

Diskussionen innan OS, om att granska missförhållandena. Tycker du att det var ert ansvar som sportjournalister?

– Det låter egoistiskt, men nej det tycker jag inte. Jag åkte dit en dag innan spelen började och slutade samma dag som OS tog slut, min uppgift var att rapportera från tävlingarna. Det fanns annan personal som fick sköta det som skedde utanför.

Hur tycker du Expressens bevakning av Kina var under OS?

– Under själva OS blev det nog mycket fokus på sport. Men som tidning tycker jag att vi skötte det bra eftersom vi hade en Kina-redaktion på plats hela 2008. En redaktion som hade i uppdrag att granska landet med fokus på andra frågor än sporten.

Tycker du ansvaret för en sportjournalist skiljer sig från det en politisk journalist har?

– Jag tycker att en sportjournalist i första hand ska granska det som händer i sporten, det finns mycket att granska där också. Men att granska Kina som samhälle i stort och förtrycket som förekommer där, det tycker jag inte är en sportjournalists uppdrag. Det finns andra journalister som sköter det bättre.

Förberedde ni er på något speciellt sätt innan OS i Peking?

– Jag tror inte det. Det är möjligt att vi tog upp det på något möte. Det var två år sedan så jag är inte säker men det var inte mycket information, det kan jag säga.

Erik Bergström

Den andra historien

av Erik Bergström

En man som flyger drake på ett av Pekings många torg.

Foto: Alexander Vickhoff

Enligt Jesper Bengtsson kan medier bara fokusera på en sak i taget. Och även om det är en sanning med modifikation så har han rätt. Det verkar nästan finnas två givna mallar för hur rapporteringen ska se ut. Antingen beskrivs Kina som en totalitär kommunistisk stat som ger blanka fan i mänskliga rättigheter. Eller ett ekonomisk muskelberg som alla som intresserar sig av tillväxt borde samarbeta med. Hälften av alla artiklar vi tittat på har sett ut så.

Inkluderar man den tilltagande miljörapporteringen och artiklarna som rörde OS, har man plötsligt täckt in tre fjärdedelar av allt som skrivits om Kina under våra undersökningsperioder. Alla andra aspekter fick rymmas på den fjärdedel som blev över.

JAG HAR BOTT i Kina i tre år och min kinesiska historia är visserligen fylld till bredden av politiskt förtryck, ekonomisk framgång, akuta miljöproblem och OS-hysteri, men jag minns också de andra sidorna.

De kulinariska resorna som man skaffade sig en biljett till varje gång man slog sig ner på någon sabbig restaurang. Glädjen att äta med mina kinesiska kollegor, och hur en vanlig middag i deras sällskap ofta förvandlades till långa sittningar där det bakom varje ny rätt fanns en historia värd att berätta. Där varje tugga var som en ouvertyr av smaker för någon som vuxit med makaroner och falukorv.

DET ÄR GIVETVIS oerhört förmätet av mig att tillskriva en befolkning på 1,3 miljarder människor vissa karaktärsdrag, men det struntar jag i. För mig personligen var det ofta slående hur många av de jag träffade under min tid i Kina som hade förmågan att glädjas av det som fanns dem till buds.

Många levde under förhållanden som jag som västerlänning hade svårt att förstå. Men jag upptäckte sällan eller aldrig en missunnsamhet, utan ofta en glädje över att idag var bättre än igår och förhoppningar över att morgondagen skulle bli ännu lite bättre.

Foto: Lovisa Höök

Olika sorters grillspett är i färd med att friteras.

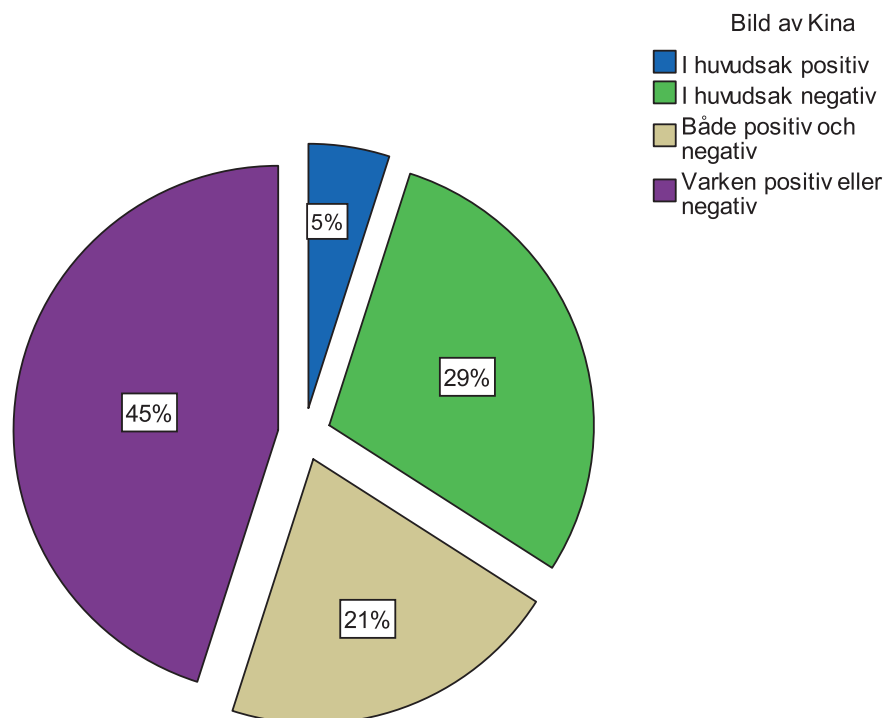
Och mina tragglande försök att konversera på mandarin möttes alltid av uppmuntrande tillrop och en stor fascination, men också stolthet för att jag velat lära mig just deras språk.

KINAS RASANDE UTVECKLING från gammalt till nytt, från u till i, beskrivs ofta med siffror och diagram. Men inga BNP-procent eller tillväxtanalyser kan beskriva upplevelsen att se en gammal man åka rulltrappa för första gången. Eller att gå över ett övergångsställe och se en Mercedes vänta vid rödljuset sida vid sida med en man på en hästdragen kärva.

Klart som korvspad att dessa historier inte kan tillåtas fylla utlands- eller ekonomisidorna. Det handlar om nyhetsvärdering och i all ärlighet uppfyller dessa historier sällan eller aldrig kriterier för vad som kan klassas som nyheter. De är varken negativa eller sensationella. Huvudrollen spelas av mannen på gatan, ingen namnkunnig elitperson.

De stora greppen, samhällskommenteringen och ekonomirapporteringen är ur nyhetssynpunkt de viktigaste delarna. Men för mig var det de små skärvorna som gjorde att jag kunde kalla Kina hemma i tre år.

BETÄNK FÖR EN stund att Sverige enbart skulle definieras utifrån sitt borgerliga styre och läget på börsen. Ingen skulle ifrågasätta sanningshalten eller relevansen i den bilden, men då skulle man missa vårens första öl i parken, fynden man kan göra på en loppislördag eller euforin av att dansa hem en sommarnatt till tonerna Håkan Hellström. Saker som i min bok är mer Sverige än någonsin Fredrik Reinfeldt eller Erickson-aktier.

Vanligaste aktörerna: Övriga artiklar	Andel artiklar med aktören	Antal artiklar med aktören
Vanlig kines	42%	77
Kommunistpartiet / staten	30%	54
Kinesisk myndighetsperson	11%	20
Kinesisk konstnär	7%	13
Svensk konstnär	5%	10
Totalt antal övriga artiklar		182

Vanligaste frågorna: Övriga artiklar	Andel artiklar med frågan	Antal artiklar med frågan
Kinesisk kultur (beteende)	14%	26
Klimatfrågan	11%	21
Föreningar	10%	19
OS	10%	18
Dråpliga händelser	8%	15
Totalt antal övriga artiklar		182

Det som blev över

Text: Erik Bergström
Grafik: Jonas Hägglund

Kategorin övrigt samlar artiklar inom bland annat miljö, kultur, turism, sociala frågor, brottslighet och kinesisk livsstil. Även om artiklarna handlar om vitt skilda saker kan det vara intressant att se om det finns några gemensamma tendenser bland dem.

Fördelningen mellan rapporterande och fördjupande artiklar är densamma som i materialet i stort, med 71 procent rapporterande artiklar och 29 procent fördjupande. Men bilden av Kina är mer sällan negativ än bland artiklarna i stort, och det finns fler artiklar som är varken positiva eller negativa. Kinesisk kultur är den vanligaste enskilda frågan, den tas upp i 14 procent av artiklarna. Näst vanli-

gast är klimatfrågan som dyker upp i tolv procent av artiklarna. Även föreningar, OS och "dråpliga händelser" är vanliga frågor bland de övriga artiklarna.

EN TENDENS ÄR att kvällstidningarna har fler artiklar än dagstidningarna i ämneskategorin övrigt. I Expressen och Aftonbladet hamnar hälften av artiklarna bland övriga artiklar, medan de fyra dagstidningarna ligger på mellan 30 och 35 procent övriga artiklar. De överlägset vanligaste aktörerna bland de övriga artiklarna är "vanlig kines" som finns med i 40 procent av artiklarna, och "kommunistpartiet/staten" som finns med i 30 procent.

Foto: Linus Höök

Foto: Tv4

Korrespondenterna

Hanna Sahlberg, Bosse Lindwall, Ola Wong och Oscar Berger har alla en sak gemensamt, de vet hur svårt det är att göra Kina-bevakningen rättvisa.

Foto: Sydsvenskan

Foto: Linus Höök

Hanna Sahlberg letar trender

tjugosju

Som Sveriges radios enda röst i Kina har Hanna Sahlberg ett stort ansvar. Arbetsuppgiften ser hon som en blandning mellan att rapportera om vad som händer och förklara varför det händer. Men någon pliktskyldig kritik av landet vill hon inte ägna sig åt.

– Mitt ansvar att ge en bild av som rör sig i samhället och sedan bidra med en kinesisk röst så att man kan förstå och analysera Kina bättre. Men händer det saker, som att någon särskild person fängslas måste jag naturligtvis rapportera om det.

– Men det jag känner personligt ansvar för är den pedagogiska biten. Jag vill att lyssnarna ska kunna förstå varför utvecklingen i Kina ser ut som den gör. Många frågor: "När blir det demokrati i Kina?" Lyssnar man på min rapportering från Kina kan man förhoppningsvis förstå varför det inte händer och varför många kineser inte vill att det ska hända omgående.

– Jag tycker inte det är mitt ansvar att vara någon slags Amnesty-representant. Däremot är det mitt ansvar att fördjupa bilden och göra den lite knepigare. Då får lyssnarna tänka lite och kanske kan de i slutändan göra en egen Kina-analys. Det tycker jag är mitt uppdrag.

Vilken möjlighet har du att vara en kritisk och granskande journalist i Kina?

– Jag möjlighet att vara hur kritisk som helst, jag har inte tummen i ögat på det sätt som en kinesisk journalist har. Det som begränsar mig är mitt företags förutsättningar. Jag är väldigt upptagen och jag är ensam på redaktionen. Så jag måste hårdprioritera.

– Sen kommer man till de politiska begränsningarna här i Kina och där blir man ofta frustrerad. Det går inte att intervjua politiker och i många andra fall handlar det mycket om själv censur, där kineserna själva lägger band på sig.

– Ta en professor på ett universitet till exempel. Han kan tala ganska fritt med mig om känsliga politiska frågor, så länge det vi talar om ses som ett akademiskt problem. I den akademiska sfären kan man teoretiskt diskutera olika politiska system, reformförslag, mänskliga rättigheter och demokrati utan att behöva oroa sig för några konsekvenser. Men om professorn är kompis med aktivister som försöker omsätta vissa av dessa idéer i praktiken får han akta sig.

Hanna Sahlberg

Foto: SR

En sak vi märkt i vår undersökning är att politikartiklarna ger en väldigt negativ bild av Kina medan ekonomiartiklarna inte alls gör det i samma utsträckning. Vad tror du det beror på?

– Jag är glad om den pliktskyldiga kritiken av Kina minskar. Den där varje artikel, oavsett ämne, innehåller en negativ framställning av landets politiska system. En mer varierad rapportering tror jag bidrar till journalistikens kvalitetsförbättring. Men det är viktigt att göra samhällsanalyser i ekonomiartiklarna.

Den ekonomiska framgången hänger ihop med allt annat som händer i Kina och det får man inte missa i rapporteringen.

– Jag tror att kunskapsnivån om Kina är högre nu och därför finns det inte längre ett ämne som heter Kina, där allt om landet hamnar. Nu finns det reportrar som specialiserat sig på att skriva om kinesisk ekonomi, kinesisk politik eller kinesisk kultur och det avspeglas i bevakningen.

– Men det är nog inte bara därför ekonomijournalistiken är okritisk, det har nog också att göra med att man håller tyst om man gör business med någon. Ju fler ekonomiska band det finns, desto mindre av den här stenhårda kritiken kan man framföra.

Jonas Hägglund

Barn som tränar i en av Kinas många idrottsakademier.

Foto: Linus Höök

Lyxen att kunna rapportera om allt

Bosse Lindwall arbetade som utrikeskorrespondent för Tv4 i Kina i tre år. Han minns missförhållanden och byråkrati men ser ändå tillbaka på åren i landet som intressanta och positiva.

– Det fanns så många spännande ämnen att rapportera om och det var en lyx att kunna ägna sig åt väldigt olika grejer, allt ifrån ekonomi till människorätt till politik. Responsen hemifrån var alltid positiv och det var kul, de hade en väldigt öppen attityd till materialet jag producerade.

– Jag tror en förklaring till den inställningen är att ligger Kina så långt bort. Folk hemma i Sverige är inte så blasé inför materialet ifrån Kina. Även det som kunde verka udda eller marginellt var intressant för den svenska publiken.

Vilka saker tyckte du var intressantast att rapportera om ifrån Kina?

– Jag tyckte att miljöreportage var roliga. Men om det var intressant eller inte berodde mest på hur reportagen föll ut, inte vilken genre det var. Jag minns ett reportage om utbyggnaden av en flod och miljöaspekterna på det. Det var en väldigt intressant och spännande resa och det gjorde att jag tyckte om det ämnet.

Var det svårt att vara kritiskt granskande i Kina?

– Kina är inte lika lättskildrat som svenskar gärna tror och det var svårt att visa den stora bilden. De kinesiska missförhållandena är inte alltid de man först tror att de är. Och det är svårt att vara kritiskt granskande i ett kort format. I Tv4 är reportagen sällan längre än en och en halv minut och därför måste man renodla ämnena väldigt mycket för att inte förlora sig helt.

Tycker du det är viktigt att vara granskande även i den ekonomiska bevakningen?

– Ja, det finns ju många saker man kan ta upp i ekonomiska sammanhang. Hur arbetarna har det eller korrruptionen i landet till exempel. Eller att svenska och utländska företag bidrar till att pressa ner lönerna för kinesiska arbetare eftersom de ställer krav på att priserna ska vara minimala. Sådana grejer gjorde jag reportage om, men det hade inte gått att väva in i alla reportage och det kanske inte hade varit relevant i alla reportage.

Erik Bergström

En kvinna som tillreder mat på en bakgata i Peking.

Foto: Linus Höök

Oscar fick kämpa för nyanserna

Oscar Berger har aldrig kunnat hänvisa till offentlighetsprincipen, hans intervjuer med makthavare är lästräknade. Hans journalistiska erfarenheter är alla insamlade i Kina, där han arbetade som stringer, en typ av frilansjournalist, åt bland annat Göteborgsposten under fyra års tid.

När man jobbar som stringer, vem är det som gör nyhetsvärderingen?

– Som stringer var jag tvungen att sälja in mina idéer, eftersom jag fick betalt per artikel och inte fast månadslön. I slutändan avgjorde intressena hemifrån, vad som redaktionerna i Sverige tyckte var relevant och intressant. Samtidigt var det jag som befann mig i Kina och satt med insikter och kunskaper som gjorde att jag kunde analysera och utvärdera hur relevant en nyhet var.

Fanns det särskilda riktlinjer för dig att gå efter?

– Nej, men efter ett tag fick man ett hum om vilka artiklar som var intressanta för specifika tidningar och redaktioner. I GP skrev jag oftast för utrikessidorna, men när jag skrev för ekonomisidorna var det alltid extra intressant att hitta något med en västsvensk koppling.

Vilken skillnad var det att jobba i Kina i jämförelse med att jobba i Sverige?

– Jag har aldrig jobbat som journalist i Sverige så jag

kan inte uttala mig om skillnaden mellan Sverige och Kina. Men jag kan tänka mig att det är mycket svårare. Man kan till exempel inte begära ut officiella dokument från myndigheter. Det går inte heller att förvänta sig svar från politiker eller tjänstemän på samma sätt som i Sverige.

Vilket ansvar kände du som journalist i Kina?

– Jag kände ett behov av att beskriva orättvisor. Särskilt de institutionaliserade orättvisorna som kommer sig av att Kina har ett politiskt system där ledarna inte är ansvariga inför folket. Det drev mig till att vara ganska kritisk i det jag skrev om Kina.

– Sen hade jag samtidigt hade en vilja att vilja sprida en mer nyanserad bild av Kina. Det är väldigt lätt att hamna i en roll där man bara rapporterar om det som är dåligt. Då får man komma ihåg att det har hänt otroligt mycket i Kina de senaste 30 åren. Och det är viktigt att våga lyfta fram det som är bra också, annars är det lätt att den sidan av rapporteringen försvinner helt.

Avlyssnad på kontoret – vardag för Ola Wong

Som Kinareporter för Sydsvenskan hamnar Ola Wong i situationer som kan verka främmande för svenska journalister:

– När man åker någonstans kan allt hända. Det händer att polisen griper en, raderar ens bilder och tar in en på förhör.

Det händer att kolleger upptäcker dolda mikrofoner på sina kontor, berättar han.

Men han vill inte överdramatisera skillnaden mellan att jobba i Kina och Sverige.

Det låter farligt att rapportera ifrån Kina. Får man passa sig som svensk utrikeskorrespondent?

– Nej, jag tycker att man kan ha samma attityd som man har som journalist i Sverige. Men man behöver tänka på vad Kina är för land. Folk man intervjuar kan bli trakasserade i efterhand. Eller så har de haft besök av den lokala partiledningen dagen innan man kommer som sagt åt dem att inte ta emot intervjuaren. Ibland kan deras telefoner vara avlyssnade så att de inte vågar prata fritt, vilket hindrar rapporteringen. Det kan vara bökigt med andra ord. En annan grej är att det kan vara dyrt. Det kostar pengar att åka till Tibet till exempel och förra gången jag skulle dit blev jag stoppad på gränsen och eskorterad till närmaste stad av polisen. Samma förutsättningar gäller i Xinjiang, där det varit så mycket oroligheter. Det är nästan omöjligt att ta sig dit och skriva fritt om det som pågår.

I vår undersökning har vi hittat få kritiska ekonomiartiklar om Kina. Varför är det så tror du?

– Det blir lätt så. Skriver man om svenska företag som säljer varor till Kina handlar det om företagets vinster eller förluster. Det blir lätt rapporterade nyheter. Sedan har ekonomirapporteringen en tradition av att vara mer okritisk, på alla fronter, även i Sverige. Ekonomidelens artiklar handlar mest om ifall siffrorna går upp eller ner, och inte om så mycket annat. Ekonomirapporteringen var till

exempel skandalöst dålig under it-bubblan och samma sak kan sägas om ekonomirapporteringen runt lånebubblan.

– Men den har blivit bättre och det finns många bra ekonomijournalister. Och tittar man internationellt på tidningar som Financial Times och The Economist har de den mest kritiska och bästa bevakning av Kina som finns tycker jag.

Finns det olika riktlinjer för olika ämnesområden?

– Det kanske inte går att tala om riktlinjer, men det är mer en magkänsla på redaktionerna om hur man ska skriva om ekonomi och hur man ska skriva om andra ämnen.

Du var med i diskussionen innan OS, om hur sportjournalister skulle bevaka OS. Där fanns det tydliga direktiv från redaktionerna att sportjournalisterna skulle dit med kritiska ögon. Märkte du någon skillnad?

– Ja i början. Det blev lite löjligt tyckte jag, att journalisterna nästan var kritiska mot allt. Fast många gjorde ett bra jobb tycker jag. De avverkade en del kritiska artiklar innan OS. Men när det väl drog igång jobbade de dygnet runt med sport och hade inte tid med något annat än sportjournalistik.

Erik Bergström

Var det något som du fick kämpa för, att visa den nyanserade bilden?

– Det fanns en förväntan och ett stort intresse på att få en kritisk rapportering från Kina. Skulle andra perspektiv komma med i rapporteringen var det alltid på mitt initiativ, men det välkomnades ofta. Redaktörerna på Göteborgsposten var väldigt mottagliga för att försöka sprida en mer nyanserad bild än den gängse, karaktäristiska bilden av Kina.

Märkte du någon skillnad under tiden du jobbade? Blev det lättare att vara kritiskt granskande med tiden eller svårare?

– Jag såg ingen generell trend i hur jag bemöttes av kineser som jag intervjuade. Det berodde mer på individen. Träffade jag personer som ville prata med mig i egenskap av utländsk journalist så pratade de med mig. Men ville de inte prata med mig gjorde de inte det, det spelade nästan aldrig någon roll vad jag sa.

Erik Bergström

Peking, maj 2008

Foto: Linus Höök

Ett försök att lägga pusslet

I början av arbetet med det här magasinet ställde vi några viktiga frågor om mediebevakningen av Kina och det journalistiska uppdraget. Vissa frågor är fortfarande obesvarade, andra har vi börjat närma oss ett svar på.

Text: Jonas Hägglund
Erik Bergström

Kinesiska OS-funktionärer ett par månader före OS.

Foto: Lovisa Höök

Vilket uppdrag och ansvar har de svenska medierna och deras journalister när de rapporterar om Kina?

De chefredaktörer och nyhetschefer vi har pratat med är ganska överens om hur deras journalistiska uppdrag ska definieras. De tycker att de har ett ansvar att ge en sann och relevant bild av samhället. Tidningen måste vara en pålitlig och trovärdig informationskälla. Trovärdigheten bygger på att tidningen ger en rättvisande och sann bild av verkligheten, och är en förutsättning för att kunna granska och förklara.

De säger också att journalistiken har en demokratisk uppgift att fylla i samhället, genom att granska och tolka, förklara och analysera det som händer i samhället. Deras bild av det journalistiska uppdraget stämmer överens med pressutredningens idé om mediernas roll i samhället, som säger att medierna bland annat ska granska makten och förklara komplicerade skeenden i samhället. Det är i linje med Lars Nordts och Jesper Strömbäcks beskrivning av hur pressutredningens riktlinjer, som ju från början var avsedda för public service-sfären, omfamnats även av andra medier.

DET JOURNALISTISKA UPPDRAGET är en angelägenhet även för de enskilda journalisterna, tycker chefredaktörerna. De ska "lägga sin bit till det stora pusslet", för att citera Jonathan Falck. Och ansvaret sträcker sig över redaktionsgränserna. Utlands-, ekonomi- och sportreportrar har alla ansvar för att se till att den bild som tidningen ger är sann och relevant. Men det är inte samma sak som att varje artikel måste fördjupa och problematisera. Ibland är det helt enkelt inte på sin plats, på grund av platsbrist eller ämnets karaktär. Möjligheten till fördjupning och granskning begränsas alltså av praktiska skäl. Som Deirdre O'Neill och Tony Harcup skriver, förlorar också alltför komplicerade artiklar i nyhetsvärde, vilket i botten är en ekonomisk fråga. Tidningarna behöver läsare och måste därför vara lyhörda för och skriva om det som intresserar läsarna. Vilket inte alltid är det som de journalistiska idealen förespråkar. Vicktor Olsson på TT talar om en ständigt närvarande konflikt mellan journalistiskt ansvar och ekonomi.

Konflikten märks också för de enskilda journalisterna. Redaktionerna i Sverige har ofta ett stort intresse för kritiska artiklar, berättar flera av de korrespondenter vi har

intervjuat. Det kan tyckas som en sund inställning, men journalisterna håller inte alltid med. Sveriges Radios Kinakorrespondent Hanna Sahlberg berättade till exempel hur hon försöker anstränga sig för att få fram en mer varierad bild av Kina. Hon ser det som sitt journalistiska uppdrag att ge en nyanserad rapportering från Kina, en bild som inte bara är pliktskyldigt kritisk. Det kan tyckas gå stick i stäv mot det granskningsideal som Jenny Wiik skriver om. Men, som Jesper Strömbäck skriver, att vara kritisk är inte samma sak som att granska.

KANSKE ÄR DET istället informationsidealet som journalisterna går efter här, att ge en så sanningsenlig bild som möjligt av Kina. Jenny Wiik skriver att det, precis som granskningsidealet, har en mycket stark ställning bland svenska journalister. Kina-korrespondenterna bor och lever i landet, och de ser inte bara Kinas negativa sidor, utan också mycket annat. Deras önskan att komplettera den negativa bilden av Kina, kan ses som ett sätt att ge en mer sann bild av Kina än den som förmedlas, och är i så fall förenlig med informationsidealet.

Hur ser bilden av Kina ut i svenska tidningar?

För att försöka se hur ofta Kinas problem och förtjänster lyfts fram i artiklarna, valde vi i undersökningen att som en av våra variabler undersöka vilken bild av Kina de olika artiklarna ger.

Undersökningen visar att den negativa bilden av Kina dominerar i de undersökta tidningarna. 40 procent av ar-

tiklarna hamnar i den kategorin. Var femte artikel har både positiva och negativa inslag i sin beskrivning av Kina. Ganska många artiklar, ungefär en av tre, saknar värdering av Kina. De positiva artiklarna är få, bara var tjugonde artikel ger en positiv bild av Kina.

Är bilden av Kina fördjupande eller rapporterande?

Av de 536 artiklarna i materialet är fördelningen grovt räknat 70 procent rapporterande artiklar och 30 procent fördjupande. Fördelningen mellan fördjupande och rapporterande är ungefär likadan inom alla ämnen. Det är givetvis svårt att säga vad som vore en lagom andel fördjupande artiklar, men vi kan i alla fall konstatera att en fördjupande rapportering förekommer i samtliga undersökta tidningar och ämnen.

Men frågan är om det räcker för att säga att tidningarna har levt upp till sitt journalistiska uppdrag i Kinarapporteringen. En lång artikel är inte nödvändigtvis en artikel som avslöjar något nytt. Vad finns då att avslöja i Kina?

Både de intervjuade chefredaktörerna och Kinaexperterna är eniga om att Kina, trots sina ekonomiska framgångar, också är ett land med stora ekonomiska och politiska missförhållanden. En journalistik som gör anspråk på att leva upp till pressutredningens gransknings- och förklaringsideal bör rimligtvis också rapportera om politiska och ekonomiska missförhållanden. Eller å andra sidan visa upp exempel på hur den ekonomiska utvecklingen fått positiva konsekvenser för den kinesiska befolkningen.

Trots att bilar blir ett allt vanligare färdmedel är Peking fortfarande en av världens mest cykeltäta städer.

Foto: Lovisa Höök

En damm i närheten av Shenzhen i södra Kina

Foto: Linus Höök

Är det något område i bevakningen som inte lever upp till det journalistiska uppdraget, och i så fall varför?

Ekonomiartiklarna är den del av det undersökta materialet som vi tycker sticker ut mest. I det ekonomiska materialet ger ungefär 14 procent av artiklarna en negativ bild av Kina, medan var tionde är positiv. Men den tydligaste trenden är att drygt hälften av ekonomiartiklarna förmedlar en icke-värderande bild av Kina, de saknar alltså kritik, positiv eller negativ, av Kina. Motsatsen är de politiska artiklarna, där andelen negativa artiklar är 70 procent. Övriga ämnen hamnar någonstans mitt emellan. Avsaknaden av negativa artiklar gör att ekonomisidorna ger en helt annan bild än de som vi funnit på utlandssidorna och i OS-bevakningen.

En förklaring till detta finner man när man tittar på frågorna som tas upp i respektive artiklar. På utlandssidorna, där politiken oftast hamnar, är mänskliga fri- och rättigheter och yttrandefrihet dominerande ämnen, frågor som visar på Kinas demokratiska problem och ger en mörk bild av Kina. På ekonomisidorna är det istället stort fokus på bilindustrin och den kinesiska valutakursen, frågor som associeras till Kinas enorma ekonomiska framsteg och ger en helt annan bild av Kina.

DET FINNS OCKSÅ en tydlig uppdelning mellan ekonomi och politik i det undersökta materialet. Ekonomiska artiklar tar väldigt sällan upp politiska frågor, och vice versa. Detta trots att många bedömare – såväl Kinakännare som forskare, utrikeskorrespondenter och Reportrar utan gränser – säger att dessa ämnen är tätt sammanlänkade i det kinesiska samhället. Att den ekonomiska uppgången i landet är möjliggjord på grund av landets politiska system, och att landets politiska system tillåts fortleva mycket på grund av den ekonomiska uppgången. Man borde med andra ord kunna förvänta sig en bevakning där ämnena tillåts samexistera inte bara i samma tidning utan även i samma artikel.

Efter att ha analyserat artiklarna och pratat med journalister och chefredaktörer ser vi tre huvudsakliga anledningar till varför ekonomiartiklarna inte tar upp politiska frågor: Den lokala vinkeln, platsbrist i tidningen och konventioner för hur man skriver om ekonomi.

NÄR VOLVO SKA SÄLJAS till Geely betraktas det som en lokal nyhet med tungt fokus på Volvo. Därför koncentrerar man sig på konsekvenser i Sverige, som till exempel hur ägarbytet kommer påverka Volvo och vad som kommer hända med jobben i Göteborg. I en sådan artikel hamnar den kinesiska ekonomins konsekvenser för den kinesiska befolkningen i skymundan. Att lokala nyheter prioriteras är väl belagt i nyhetsvärderingsteori. Deirdre O'Neill och Tony Harcup skriver att kulturell eller geografisk närhet ger en händelse högt nyhetsvärde. Att ett kinesiskt företag ska köpa Volvo är en händelse som äger rum geografiskt nära läsarna. Det berör Sverige och svenska arbetare och intresserar därför svenska läsare. Missförhållandena för arbetare i Kina finns på ett större avstånd, vilket ger dem ett lägre nyhetsvärde. Ekonomijournalisten Stephan Lövgren på Göteborgs-Postens beskrev det som att huvudsyftet när han skriver om Geely-affären inte är att granska förhållandena i Kina utan att se vilken effekt affären kommer få i Sverige.

Utrymmet i tidningarna är också begränsat, och det kan göra det svårt att i en och samma artikel redogöra för ett avancerat ekonomiskt skeende och dessutom samtidigt klargöra de politiska konsekvenserna. Utrikeskorrespondenterna Bosse Lindwall och Hanna Sahlberg berättade båda om svårigheten att få plats med en mångsidig rapportering. I deras värld mäts nyheter i sekunder, ekonomislagen är ofta inte längre än en, en och en halv minut, och då finns det helt enkelt ingen plats för att göra djuplodande analyser eller ta upp flera ämnen.

FLERA INTERVJUPERSONER HAR pratat om att de efter ett tag har fått en "känsla" för vilket material och vilken sorts journalistik som ska bedrivas på en ekonomisida. Daniel Sandström menar att ekonomirapporteringen är nischad på resultat och beställningar, och att det hör till den ekonomijournalistiska genren. Den politiska rapporteringen anses inte höra dit och hamnar därför istället på utlandssidorna.

Men även andra genrer har sina konventioner, till exempel sportsidorna. Jesper Bengtsson påpekade i vår intervju att Reportrar utan gränser jobbat extra hårt inför OS för att öka just sportredaktionernas medvetande om vad som föregick i Kina, och han tyckte också att de hade lyckats ganska bra. Vår artikelanalys visar att han delvis hade rätt. Sportartiklarna lyckades faktiskt bryta konventionerna och inkludera en bevakning av ämnen som traditionellt sett inte hör hemma på sportsidorna. I OS-bevakningen fann vi en ansats till att försöka komplicera bilden av Kina. Sporten och politiken tilläts samexistera, i alla fall precis före och precis efter OS.

Vår undersökning inkluderar inte rena sportreferat, något som det fanns gott om i samband med OS. Hade vi valt att inkludera den rena sport-rapporteringen under OS-artiklarna med all sannolikhet innehållit en större andel artiklar utan värderande omdöme av Kina. Men urvalet gjordes eftersom vi ville fokusera på hur sportjournalisterna agerade när de fick möjlighet att göra annat än rena sportreferat.

Arbetare i Peking

Foto: Linus Höök

Lever de svenska journalisterna upp till sitt uppdrag i rapporteringen från Kina?

Man skulle kunna säga att den tydliga gräns som verkar finnas mellan olika ämnen och redaktioner på de svenska tidningarna inte är något problem. Tidningarna som helhet ger ändå en delvis fördjupande bild, där de politiska artiklarna sköter den politiska och i många fall mänskliga aspekten, medan ekonomijournalistiken är mer resultat-inriktad.

Men hur man än vrider och vänder på Kinas utveckling är det ändå en enpartistat vi har att göra med, och det är viktigt att lyfta fram det i rapporteringen från Kina. Andelen ekonomiartiklar från Kina ökar och det finns inga tecken på att denna utveckling kommer avstanna. Kinas ekonomi växer så det knakar och mycket pekar på att landet snart går om USA som världens största ekonomi.

DET FINNS DÄRFÖR all anledning att höja rösten och ställa två mycket viktiga frågor:

"Varför sker det?" och "Med vilka konsekvenser?"

Foto: Linus Höök

Foto: Lovisa Höök

Vad är problemet?

Problemen i Kina är inte svåra att upptäcka, de ligger och bubblar på ytan. Vare sig det handlar om den kinesiska maktstrukturen eller att ytterligare ett svenskt företag kommer flytta produktionen dit krävs det inte många frågor för att se att det är ett land som har många missförhållanden att rätta till.

Det är förstås viktigt att kunna frångå en tesdriven journalistik som närmast tvångsmässigt kritiserar allt som händer i Kina, det mår den samlade Kina-bevakningen bra av, som Hanna Sahlberg poängterade.

Men att aldrig göra den kritiska fördjupningen är förmodligen lika illa. Och ekonomiredaktionerna misslyckas gång på gång med att presentera den alternativa bilden. Bilden som berättar hur kinesiska arbetare har det. Den som berättar hur Geelys verksamhet ser ut. Det behöver inte nödvändigtvis vara en negativ bild, men att inte ens fråga. Då gör man, för att citera Jesper Bengtsson, våld på verkligheten.

Erik Bergström
Jonas Hägglund
JMG vt. 10

Foto: Alexander Vickhoff

Foto: Linus Höök

Abstract

Authors: Jonas Hägglund and Erik Bergström.
Program of Journalism, spring 2010
Department of media, journalism and mass communication. University of Gothenburg.

The aim of this paper is to find out how the six largest Swedish newspapers depict China. It also looks at how Swedish journalists and newspaper editors define their democratic responsibilities as journalists, and whether they fulfill the ideals and responsibilities that are part of the idea of journalism as an important part of democracy, for example scrutinizing of those in power and explanation of complicated events to the public.

The paper aims to answer three questions:

What are the responsibilities of the Swedish media when reporting from China?

What is the image of China in Swedish newspapers?

Do the Swedish journalists fulfill their democratic responsibilities when reporting from China?

Lars Nord & Jesper Strömbäck's anthology *Medierna och Demokratin* (Media and democracy), and Jenny Wiik's research on Swedish journalist's professional identities, are used to help define the democratic responsibilities of journalism and journalists, together with interviews with newspaper editors and journalists.

536 newspaper articles about China were analyzed. The material was taken from the six largest Swedish newspapers, and from three different time periods: May 2007, November 2009 and seven days surrounding the 2008 Olympic Games in Beijing. The articles were then analyzed, using SPSS.

The results show that scrutiny is hard to achieve in the case of China, because of practical and political difficulties. But some articles still manage to give a diversified image of China. In general political articles are more critical of China, while economic articles give a neutral and non-valuing image of China. The newspapers as a whole manage to give a diverse image of China, showing that it is a country with political problems as well as a strong economy. But very few articles combine politics and economy.

Arbetsrapport

Titel: Kina – ett svårlagt pussel
Jonas Hägglund, jonas.hagglund@mail.com
Erik Bergström, erik.yefeng@gmail.com
Göteborgs Universitet. Institutionen för Journalistik och
Masskommunikation. Journalistprogrammet, termin 3.
Handledare: Marina Ghersetti.

Arbetsmetod och urval

Det första problemet vi ställdes inför var inte att välja område att titta närmare på – Kina kändes intressant redan från början – utan det var att motivera varför. Inledningsvis tänkte vi undersöka ifall rapporteringen från Kina förändrats de senaste åren, och förändringen i så fall såg ut. Ett första antagande var att rapporteringen från landet kommit att handla allt mer om ekonomin och mindre om det politiska systemet.

Efter det andra handledningsmötet skiftade arbetets inriktning en aning. Jenny Wiiks doktorsavhandling *Journalism in Transition* gav oss en idé till en ny inriktning. I avhandlingen tar hon bland annat upp de ideal som den svenska journalistkåren själva tycker är viktigast i arbetet. En av hennes slutsatser är att journalister själva sätter granskning av makten högst på listan över viktiga uppgifter för en journalist. Vi bestämde oss för att försöka undersöka hur journalister klarar att leva upp till det idealet bevakningen av Kina.

Frågan gick bra att applicera på Kina, eftersom OS i Peking föregicks av en intensiv diskussion om just det journalistiska ansvaret, och behovet av att granska den diktatur som skulle arrangera OS.

De slutgiltiga frågeställningarna blev

- Vilket ansvar har de svenska medierna när de rapporterar om Kina?
- Hur ser bilden av Kina ut i svenska tidningar? Vilka ämnen berör artiklarna om Kina? Ger de en positiv eller negativ bild av Kina? Ser bilderna olika ut beroende på vilket ämne som berörs?
- Lever de svenska medierna upp till sitt journalistiska uppdrag i rapporteringen från Kina? Är bevakningen av Kina fördjupande och rapporterande?

För att få en uppfattning hur media bevakar Kina valde vi att undersöka artiklar om Kina som publicerats i de sex största svenska dags- och kvällstidningarna; Aftonbladet, Göteborgsposten (GP), Dagens nyheter (DN) Expressen, Svenska dagbladet (SvD) och Sydsvenska dagbladet (Sydsvenskan).

Tidsperioderna

Vår idé om att undersöka förändringar över tid gjorde att vi valde tre olika tidsperioder där vi ville titta på de artiklar som skrivits om Kina. De tre perioderna var:

- Maj 2007
- Dagarna strax före och efter OS i Peking. Närmare bestämt sjätte till nionde och 25 till 27 augusti 2008.
- November 2009.

Anledningen till att vi tittade på tre olika tidsperioder var att vi ville undersöka om vi kunde se någon förändring eller trend i Kinabevakningen. Vi ville göra ett nedslag innan OS och ett efter. Vi var intresserade av innehållet i det som skrevs, och om det skilde sig åt mellan perioderna. När vi skulle välja de andra två perioderna ville vi undvika semestermånaderna vid sommar och jul. En snabb sökning i mediearkivet visade nämligen att tidningarna publicerade klart färre artiklar om Kina under jul och sommar, vilket vi antog också innebar en minskad produktion av granskande och fördjupande artiklar. I valet av tidsperiod ville vi också undvika spektakulära händelser som till exempel naturkatastrofer, och istället hitta en period med en mer varierad rapportering.

Vi valde dagarna före och efter OS som en av våra undersökningsperioder på grund av den journalistiska debatt om mediernas ansvar som ägde rum inför spelen. Det var i den debatten vi tog vår utgångspunkt när vi formulerade syftet med uppsatsen, och därför kändes det naturligt att undersöka artiklar som skrevs i samband med OS.

Att vi tittade på dagarna före och efter OS och inte under själva spelen berodde dels på att stora delar av Kinabevakningen under OS-dagarna bestod av rena sportreferat som vi inte ville ha med i vår undersökning, eftersom vi inte tyckte det var varken intressant eller rimligt att leta efter granskande och fördjupande journalistik där.

Dessutom publicerade tidningarna väldigt många artiklar om Kina just under OS-månaden. Vi hade helt enkelt inte hunnit läsa alla artiklar som publicerades under augusti utan fick göra en avgränsning. På de sju dagar vi valt att bevakade hittade vi lika många artiklar som under en hel vanlig månad.

Först tänkte vi välja februari eller mars 2010 som en av våra tidsperioder, för att få så aktuella data som möjligt. Men vi märkte snart att de månaderna dominerades helt av Volvos försäljning till Geely, och gick därför tillbaka lite i tiden. December och januari påverkas båda av den minskade artikelproduktionen under jul, därför valde vi till slut november 2009, femton månader efter OS i Peking. Även i november 2009 handlade många artiklar om Geely-affären, men för att undvika den helt hade vi behövt gå tillbaka till början av 2009. Det tyckte vi var för långt tillbaka i tiden. Dessutom har

Volvo-affären inneburit en faktiskt förändring i mediebevakningen av Kina. Affären har varit aktuell så pass länge att det inte längre går att prata om den som en avvikelser,

Vårt första nedslag bestämde vi till maj 2007, på så sätt fick vi två perioder på samma avstånd från OS-månaden, och undvek samtidigt semesterperioderna.

Att vi har gjort nedslag på kortare perioder istället för att titta på alla artiklar de senaste åren gör att vårt resultat blir svårare att generalisera. Men det var helt enkelt inte möjligt för oss att titta på alla artiklar om Kina de senaste åren, det hade vi inte hunnit. Det vi kan uttala oss om är hur det såg ut under de undersökta perioderna, där har vi tittat igenom allt som publicerats i de undersökta tidningarna. Det hade också varit intressant att höra och titta på radio- och tv-inslag, men även där var vi tvungna att göra praktiska avvägningar. Tidningsartiklarna är lätta att hitta i Mediarkivet och går snabbt att ta sig igenom jämfört med att titta på ett tv-program eller lyssna på radioinslag. Hade vi valt något av de andra medierna hade vi hunnit gå igenom mycket färre inslag vilket hade gjort vår undersökning svagare.

En sökning i mediarkivet på orden kina, kines*, peking, beijing, shanghai, Hong Kong och Tibet under de angivna tidsperioderna gav 2661 artiklar. Vi valde ut de artiklar som i huvudsak eller till stor del handlade om Kina, och sorterade bort börsnoteringar, sportresultat och artiklar där Kina bara omnämndes som en bisak. Slutligen fick vi fram 536 artiklar.

Kodschemat

Därefter följde det tidskrävande arbetet att sammanställa ett kodschema som kändes effektivt. Vi ville bland annat titta på vad artiklarna handlade om, vilken bild av Kina de gav och om artiklarna var fördjupande eller rapporterande. Resultaten från den kvantitativa analysen kompletterades sedan med intervjuer med chefredaktörer, specialiserade reportrar och utrikeskorrespondenter. Vi började med att välja ut ett tjugotal artiklar som vi kodade på var sitt håll. Sedan jämförde vi våra resultat och diskuterade de variabler och artiklar där vi hade gjort olika bedömningar. Diskussionen om tolkningen av våra variabler var ett fortlöpande arbete under kodningens gång och vi var nog inte helt klara med det förrän sista artikeln var färdigkodad.

I början bestämde vi oss för att registrera de två viktigaste frågorna som dök upp i varje artikel, men efter ett tag kände vi båda att det var för lite. Vi bestämde oss för att lägga till ytterligare en fråga, och fick gå igenom de hundrafemtio artiklar vi redan hade kodat en gång till för att leta rätt på vilken den tredje frågan var i de artiklarna. En kopia av kodschemat finns bifogad nedan.

Från det att vi skrivit ner det första preliminära kodschemat hann ungefär fyra veckor gå innan vi ansågs oss klara med kodningen av de 536 artiklar vi plockat ut. Ett problem vi upptäckte när vi var färdiga med kodningen var att vi hade tolkat variabeln Bild av Kina lite olika, vilket ledde till att vi var tvungna att gå igenom alla artiklar en andra gång för att samköra dem mer. Detta tycker vi gör att artiklarna känns välkodade, men vi hade sparat tid om vi kunnat undvika detta extraarbete genom att vara mer noggranna när vi provkodade ihop i början

Vi la ner ganska mycket arbete på att koda aktörer och hur de framträdde i artiklarna. Till slut valde vi ändå inte att analysera aktörernas framträdande, så det arbetet var på sätt och vis i onödan. Å andra sidan hade det kunnat vara så att variabeln hade visat på något intressant. Det kunde vi inte veta innan.

Att använda ett kodschema har sina svagheter. Dels är det svårt att göra en neutral och konsekvent bedömning, särskilt eftersom vi var två personer. Under största delen av kodningen satt vi bredvid varandra och kunde därför diskutera alla svårtolkade artiklar och besvärliga variabler så fort problemet dök upp. Men även om vi var någorlunda överens om hur artiklarna skulle tolkas kan man fortfarande ifrågasätta vår tolkning av artiklarna. Vad är till exempel skillnaden mellan en rapporterande och en fördjupande artikel? Eller hur drar man gränsen mellan artiklar som ger en i huvudsak negativ bild av Kina och artiklar som ger en både positiv och negativ bild av Kina? Det är i grunden en fråga om tolkning, och tolkning kan aldrig vara fullständigt objektiv.

En annan svaghet som är närvarande i all forskning men extra tydlig just i kvantitativa undersökningar är förenklingen. För att kunna sammanfatta en artikel i ett kodschema kan man inte ta hänsyn till allt, istället måste man göra en väldigt grovhuggen uppskattning av vad som är viktigast. Detaljer, ton i språket, ämnen som bara berörs flyktigt, allt sådant försvinner i kodningens maskineri. Det är ett dilemma som både journalister och forskare möter varje dag. Att inte kunna beskriva allt. För att ge fullständig rättvisa åt en artikel skulle man behöva skriva ut hela artikeln, men då går det ju inte att generalisera och dra slutsatser. Och det är ju det som är den kvantitativa forskningens förtjänst, att förenkla och kategorisera gör det möjligt att se trender och tendenser, att få överblick.

Intervjuerna

När vi hade kodat färdigt våra artiklar började vi leta efter intervjupersoner. Vi hade tidigt en idé om att vi ville komplettera den kvantitativa undersökningen med intervjuer med journalister som skriver om Kina, och chefredaktörer på de tidningar vi undersökt. Vi ville prata med dem för att få en bredare bild av hur journalistiken om Kina kommer till och vilka idéer och värderingar som ligger bakom den.

Vi kontaktade chefredaktörer, nyhetschefer och ekonomi- och sportjournalister på de tidningar vi undersökt. Dessutom mailade vi ett antal utrikeskorrespondenter. Bland andra Hanna Sahlberg och Bosse Lindwall som jobbar för Sveriges Radio respektive Tv4. Eftersom det finns så få utrikeskorrespondenter tyckte vi det var intressant att prata med dem även fast de inte arbetar på någon av de tidningar vi undersökt.

Vi pratade med två chefredaktörer, Jonathan Falck på Göteborgs-Posten och Daniel Sandström på Sydsvenskan, och TT:s nyhetschef Viktor Olsson. De fick alla besvara frågan om vad de tycker är journalistikens och journalisternas ansvar. Dessutom ställde vi frågor om en av de trender vi upptäckt i undersökningsmaterialet, nämligen att politik-artiklar väldigt sällan berörde ekonomi och vice versa.

Vi delade upp de undersökta artiklarna i fyra kategorier efter vad de handlade om: politik, ekonomi, OS och övrigt. Som komplettering till det vi sett i ekonomimaterialet intervjuade vi Stephan Lövgren, ekonomijournalist på GP. De politiska artiklarna bad vi Jesper Bengtsson på reporter utan gränser att kommentera. Han uttalade sig också om åtskillnaden mellan ekonomi och politik i artiklarna. Artiklarna om OS och debatten kring spelen fick radiosportens reporter Christian Olsson kommentera. Anledningen till att vi valde honom trots att han inte arbetade på någon tidning var att vi hade fått ett tips om att han hade varit aktiv i den journalistiska debatten innan OS. Vi gjorde också en kort intervju med Pär Andersson på Expressen, som var en av de journalister som åkte till Peking-OS.

Sedan pratade vi också med fyra utrikeskorrespondenter. Två av dem, Oscar Berger och Bosse Lindwall, var inte längre aktiva som utrikeskorrespondenter, men eftersom de hade jobbat länge i Kina och slutat med det ganska nyss tyckte vi de var intressanta att prata med ändå. Dessutom pratade vi med Hanna Sahlberg och Ola Wong. De fick berätta om hur det är att vara utländsk journalist i Kina, och prata om hur de såg på sitt journalistiska ansvar.

Utöver de personer som kommer till tals i magasinet kontaktade vi ytterligare ett femtontal personer, varav hälften svarade och sa att de inte var rätt personer för de frågor vi hade men skickade oss vidare, den andra hälften svarade inte alls. Detta förklarar att Aftonbladet, DN och SvD, inte medverkar i intervjuerna i magasinet och dessutom att det är så få kvinnor med. Av alla kvinnor vi kontaktat var det bara en person som var villig att ställa upp, SR:s utrikeskorrespondent Hanna Sahlberg.

De intervjuer vi har genomfört har å ena sidan har det varit väldigt tidskrävande. Å andra sidan är det en av resultatets stora styrkor att många journalister får komma till tals och förklara, vilket vi tycker ger arbetet ytterligare en dimension.

En majoritet av intervjuerna är gjorda på telefon. Det hade varit roligare att göra intervjuerna öga mot öga, men de intervjuer som skulle mått bättre av att göras på plats är framförallt de vi gjorde med utrikeskorrespondenterna och det var av förklarliga skäl ogenomförbart.

Vi har spelat in alla intervjuer och har därför kunnat citera de intervjuade på ett bra sätt. Vi transkriberade alla intervjuer, vilket tog tid, men å andra sidan gav en bra överblick och god koll på vad intervjupersonerna egentligen sa.

Vi tycker båda att det har varit svårt att ställa de riktigt vassa frågorna i intervjuerna. Flera gånger fick vi intrycket att den intervjuade svarat på de svåra frågorna men när vi transkriberat svaren märkte vi att intervjuobjektet hade lyckats undvika att ge klara svar och istället börjat prata om annat. Men samtidigt handlar vårt arbete inte om att ställa någon till svars, utan snarare att förstå varför det ser ut som det gör och det tycker vi att intervjuobjekten lyckats förklara.

Sammanställningen

I sammanställningen av materialet har vi delat på uppgiften ganska jämnt. Vi var överens om vad vi ville få ut av materialet vi samlat in. Erik har skrivit artiklar där Jonas gjort intervjun och vice versa. Vi har båda kodat, men Jonas har gjort körningarna i SPSS och Excel, och tagit fram diagram. I de tyngre fakta, teori- och analystexterna har insamlandet av material och slutsatserna gjorts av oss båda men en av oss har satt ner det på pränt. Anledningen är att vi tycker det är svårt och tar alltför lång tid för två personer att skriva text tillsammans.

Vi har turligt nog haft tillgång till en hel uppsjö professionellt tagna bilder ifrån Kina, som vi har tillstånd att använda. Det tackar vi Eriks kompisar Linus Höök, Lovisa Höök och Alexander Vickhoff för. Bilder på våra intervjupersoner har vi fått från respektive tidning eller från dem själva så tack till dem också.

Om vi räknar ihop antalet nedlagda timmar ligger det på i genomsnitt runt 40 timmar per vecka. Vi trodde kanske inte att vi skulle behöva lägga ner så pass mycket tid som vi gjort men alla moment har tagit längre tid än vi räknat med. Vi är glada att vi satte igång på allvar redan tidigt i arbetsprocessen.

Målgrupp

Vi tänker oss att magasinet riktar sig både till människor som är intresserade av journalistik, Kina, utrikesrapportering eller allt samtidigt. Publicering av teoriartiklarna skulle passa bäst i en tidning om journalistik, till exempel Journalisten. De lite lättare texterna, till exempel intervjuerna med utrikeskorrespondenterna, skulle kunna publiceras lite varstans, kanske i de tidningar korrespondenterna skriver för.

Referenser

Skriftliga referenser, citerade:

Amnesty

www.amnesty.se

China Labor Watch

www.chinalaborwatch.org

Freedom House

www.freedomhouse.org

Heinonen, Ari (1999): Journalism in the age of the net [elektronisk resurs, Göteborgs universitetsbibliotek].

<http://acta.uta.fi/pdf/951-44-5349-2.pdf>

Zhao, Yuezhi (2009): Communication, the Nexus of Class and Nation, and Global Divides net [elektronisk resurs, Nordicom]

http://www.nordicom.gu.se/common/publ_pdf/283_zhao.pdf

Strömbäck, Jesper (2003): Medierna som fjärde statsmakt [elektronisk resurs]

<http://jesperstromback.com/Rapport1Granskning.pdf>

Leijonhufvud, Göran och Engqvist, Agneta (2008): Kina – den haltande kolossen. Albert Bonniers förlag.

Lindström, Sverker (2008): Det stora sveket. Atlas.

Ljunggren, Börje (2008): Kina – vår tids drama. Hjalmarson & Högberg bokförlag.

Mattson, Britt-Marie (1992). I Asp, Kent Uppdraget. Tidens förlag.

Nord, Lars & Strömbäck, Jesper (2004): Journalistik, medier och demokrati. I Nord, Lars &

O'Neill, Deirdre & Harcup, Tony (2009): News values and selectivity i Wahl-Jorgensen, Karin & Hanitzsch, Thomas (red.)

Handbook of journalism studies

Sandelin, Magnus (red.) (2008): Scoop # 2 Tema – Idrott & politik

Wiik, Jenny (2010): Journalism in transition. JMG, Göteborg.

Skriftliga referenser, inte citerade

Agneta Engqvist, journalist och Kinakännare.

agneta@engqvist.cn

Price, Monroe & Dayan, Daniel (2008): Owing the olympics. The University of Michigan Press.

Muntliga referenser, citerade:

Utrikeskorrespondenter

Oscar Berger, tidigare GP, numera arbetsmarknadsråd i Peking. oscar.berger@foreign.ministry.se 0086 135 8189 8003

Hanna Sahlberg, korrespondent i Kina för Sveriges Radio.

hanna.sahlberg@sr.se 0086 139 1182 0762

Ola Wong

ola.wong@gmail.com Sydsvenskan 0086 139 1611 2346

Bosse Lindwall, tidigare Kinakorrespondent för Tv4.

bosse.lindwall@tv4.se 070-694 44 83

Specialiserade journalister

Stephan Lövgren, ekonomireporter på GP.

stephan.lovgren@gp.se

Christian Olsson, sportreporter på Sveriges Radio.

christian.olsson@sr.se 031-837600

Pär Andersson, Sportreporter och nyhetschef på expressens sportwebb.

par.andersson@expressen.se sport 08-738 36 43

Reportrar utan gränser

Jesper Bengtsson, ordförande för Reportrar utan gränser i Sverige.

jesper.bengtsson@reportrarutangranser.se 070-268 25 29

Chefredaktörer, nyhets- & redaktionschefer

Jonathan Falck, chefredaktör och ansvarig utgivare för GP.

jonathan.falck@gp.se. 031 - 62 42 74

Daniel Sandström, chefredaktör och ansvarig utgivare för Sydsvenskan.

daniel.sandstrom@sydsvenskan.se chefred. & ansvarig utgivare 040-28 12 01

Vicktor Olsson, Nyhetschef på TT.
vicktor.olsson@tt.se. 08-692 26 80

Muntliga referenser, inte citerade.

Marie Carlsson, Sinolog och universitetsadjunkt vid Institutet för globala studier vid Göteborgs Universitet.
<http://katagu.gu.se/katagu.taf?oid=9000&pid=5812>
031-786 4323

Kontaktat men inte intervjuat.

Jan Helin, chefred. & ansvarig utgivare på Aftonbladet.
jan.helin@aftonbladet.se
Lena Mellin, samhällschef & stf ansvarig utgivare på Aftonbladet.
lena.mellin@aftonbladet.se samhällschef & stf ansvarig utgivare
Åsa Tillberg, redaktionschef
asa.tillberg@dn.se red. chef DN
Anders Nordlund, biträdande red. Schef, DN
anders.nordlund@dn.se
Lena Samuelsson, chefred. & ans. Utgivare, SvD.
lena.k.samuelsson@svd.se
Martin Jönsson, redaktionschef, SvD
martin.jonsson@svd.se red. Chef
Camilla Jönsson, chefred. allmänna redaktionen & ansvarig utgivare, Sydsvenskan.
camilla.jonsson@sydsvenskan.se
Cecilia Krönlein, redaktionschef, GP.
cecilia.kronlein@gp.se red. chef
Pontus Carlgren, sportchef Aftonbladet.
pontus.carlgren@aftonbladet.se sportchef
Pia Skagermark, utrikeschef, DN.
pia.skagermark@dn.se
Niklas Kierkegaard, utrikeschefred. SvD
niklas.kierkegaard@svd.se utrikeschefred.
Gunvor Frykholm, näringslivschef, SvD
gunvor.frykholm@svd.se näringslivschef
Lars Boström, tidigare utrikesredaktör DN.
lars.bostrom@dn.se
Joakim Svensson, Expressens sportredaktion.
joakim.svensson@expressen.se sporten
Torbjörn Pettersson, DN:s Kinakorrespondent.
torbjorn.pettersson@dn.se